

*An Angeli per Homines, aut per
Ecclesiam in cognitione futuro-
rum effectuum proficiant.
Conclusio est negativa.*

Biel. d. i. quæstio. i.

ERTIO quæritur: Vtrū An-
geli proficiant in cognitione
futurorum effectuum per Homi-
nes siue, per Ecclesiam. Et vide-
tur, q̄ sic, q̄a vt dicitur ad Eph.

Eph. 3.

vt innotescat Principibus, & Po-
testatibus in celestibus per Ecclesiam, &c. cū ip-
si homines ecclesiastici dicantur ecclesia, ergo &c.

1. Cor. 1.

Præterea multi homines sunt superiores An-
gelis, quia vt dicitur 1. ad Corin. Nonne Ange-
los iudicabimus, sed iudicantes sunt superiores
iudicatis, ergo aliqui homines sunt superiores
Angelis. sed ad superiores spectat illuminare in-
feriores, ergo &c.

Præterea qui immediate illuminantur a Deo:
possunt illuminare alios, qui illuminantur me-
diate. sed Apostoli immediate fuerunt illumina-
ti a Deo, quia Christus erat verus Deus, ergo po-
terant illuminare Angelos, qui a Deo illumina-
tur mediate.

Pauli rapt.
1. Cor. 12.

Præterea Paulus legitur ad tertium cælum ra-
ptus, vt habetur 2. ad Corint. sed per tertium
cælum possumus intelligere tertiam Hierarchiā,
quæ stat circa Deum, & immediate illuminatur
a Deo. Paulus ergo sic raptus poterat illuminare
Angelos secundæ, & tertiæ Hierarchiæ.

IN CONTRARIUM est Dio. I de celesti
Hierat. bi vult in pluribus locis, q̄ homines ab
Angelis illuminentur, non econuerso.

Præterea mysteriū incarnationis est nobis per
Prophetas reuelatum, sed reuelationes factæ
Prophetis fiebant per Angelos, ergo &c.

RESOLVTIO.

*Anima Christi secundum scientiam visionis, non au-
tem claritatem, Deo æquatur. Sed nulli istarum
æquatur notitia Angelorum, qui a Deo, & supe-
riori Angelo illuminantur, non vt clarius dini-
nam essentiam, sed vt eius voluntatem clarius vi-
deant quantum ad aliqua futura facienda. Non e-
runt. n. a principio mundi incarnationis myste-
rium, quantum ad substantiam, quantum autem
ad circumstantias nequaquam.*

Hiero. opi-
nio.

RESPONDEO dicendum, q̄ Magister in
littera tangit opiniones Augustini, & Hierony.
in hac materia sibi contradicentiū. Vult. n. Hiero.
vt Magister ait, angelicas dignitates myste-
riū incarnationis ad plenum nō intellexisse, do

A nec completa est passio Christi, & Apostolorum
prædicatio per gentes est dilatata, & hoc modo
exponit Hiero. Verbum illud, vt innotescat Prin-
cipatibus, & Potestatibus in celestibus per Eccle-
siam multiformis sapientia Dei, quia ante passio-
nem Christi, & ante prædicationem Apostolo-
rum angelicæ dignitates non plenè cognosce-
bant mysterium incarnationis, & postea his per-
actis, plenius cognouerunt per Ecclesiam, idest
per homines ecclesiasticos, siue per Apostolos,
& per alios ab Apostolis ordinatos conuertentes
Gentes innotuit Angelis mysterium incar-
nationis multiformis sapientia Dei. Augustinus
tamen super eodem loco ad Ephes. 3. vt ait Ma-
gister in littera, vult, quod non latuerit Angelos
mysterium Regni celorum: quod opportuno tē-
pore reuelatum est pro salute nostra. Illis ergo,
idest Angelis secundum August. a seculis inno-
tuit memorarum mysterium. Diony. tamen in
de Angel. Hierarchia quantum ad aliquid vide-
tur contradicere Augustino, & Hieronymo, Au-
gustino quidem, quia ipse videtur velle, quod
a seculis Angelis fuerit notum mysterium incar-
nationis: Dionysius tamen vult circa finem cele-
Hierarchia, quod illud mysterium latuit celestes
mentes, & in hoc videtur contradicere Augusti-
no, contradicit etiam Hieronymo, qui vult hu-
iusmodi mysterium homines sciuisse per Ange-
los, non econuerso.

August. opi-
nio.

B Ut ergo appareat quid de hac materia sit te-
nendum, vbi tanti Doctores sic contradicere vi-
dentur. Adducemus ad illud verbum Euange-
lij, quod inter natos mulierum non surrexit
maior Ioann Baptista. tamen qui minor est
in regno celorum, maior est illo. Quilibet ergo
existens in regno celorum, idest quilibet compre-
hensor, maior est quolibet puro viatore. Nulli
enim dubium esse debet, q̄ scientia animæ Chri-
sti, etiam adhuc existentis viatoris, erat maior,
quàm omnium Angelorum quia Angeli sciunt
omnia præterita, & præsentia, sed nullus
est Angelus, qui sciat omnia futura. Sed conti-
nue fiunt in Angelis illuminationes, & reuela-
tiones de futuris, ita quod angeli non æquantur
verbo in numero scitorum, quantum ad scientiā
visionis, quæ est præteritorum, præsentium, &
futurorum. Scientia enim visionis se extendit ad
facta, & fienda; non autem ad possibilia fieri,
quia illa scientia dicitur simplicis notitiæ. Chri-
stus ergo etiam secundum quod homo, etiam cū
ad huc esset viator, poterat illuminare quemcun-
que Angelum, nunquam tamen fuit purus via-
tor, sed dum viuebat hac vita mortali, erat simul
viator, & comprehensor, sed post resurrectionem
non fuit ulterius viator, nec vixit hac vita mor-
tali, quia Christus resurgens ex m. rtis, iam nō
moritur. Et quod dictum est de Christo, qui erat
viator, & comprehensor, potuit etiam dici de alio
viatore, vt habuit actum comprehensoris:
sicut habuit Paulus in illo raptu. tunc enim
potuit videre aliqua, quæ non videbant omnes
Angeli.

C Ut ergo appareat quid de hac materia sit te-
nendum, vbi tanti Doctores sic contradicere vi-
dentur. Adducemus ad illud verbum Euange-
lij, quod inter natos mulierum non surrexit
maior Ioann Baptista. tamen qui minor est
in regno celorum, maior est illo. Quilibet ergo
existens in regno celorum, idest quilibet compre-
hensor, maior est quolibet puro viatore. Nulli
enim dubium esse debet, q̄ scientia animæ Chri-
sti, etiam adhuc existentis viatoris, erat maior,
quàm omnium Angelorum quia Angeli sciunt
omnia præterita, & præsentia, sed nullus
est Angelus, qui sciat omnia futura. Sed conti-
nue fiunt in Angelis illuminationes, & reuela-
tiones de futuris, ita quod angeli non æquantur
verbo in numero scitorum, quantum ad scientiā
visionis, quæ est præteritorum, præsentium, &
futurorum. Scientia enim visionis se extendit ad
facta, & fienda; non autem ad possibilia fieri,
quia illa scientia dicitur simplicis notitiæ. Chri-
stus ergo etiam secundum quod homo, etiam cū
ad huc esset viator, poterat illuminare quemcun-
que Angelum, nunquam tamen fuit purus via-
tor, sed dum viuebat hac vita mortali, erat simul
viator, & comprehensor, sed post resurrectionem
non fuit ulterius viator, nec vixit hac vita mor-
tali, quia Christus resurgens ex m. rtis, iam nō
moritur. Et quod dictum est de Christo, qui erat
viator, & comprehensor, potuit etiam dici de alio
viatore, vt habuit actum comprehensoris:
sicut habuit Paulus in illo raptu. tunc enim
potuit videre aliqua, quæ non videbant omnes
Angeli.

Mauh. 12

* Farū vnde dicuntur, & recurdū non nullos Phil. & D. Tho. 1. parte & 3. lib. contra Gē. c.93 est dispositio faciendum seu factum præscita, & præordinata a Deo, cui dispositio in corp infer. subiacet, sic naturaliter, quia effectus non potest impediri potest, vt si homo futurus loquaxus iter faciat. an mi vero non strilli disp. non subiacet, sed ob illa inclinatur ad virtutem, & ad vitia. sunt tñ q dixerint fatū nō esse, cuius sententia fuit M. T. C. in lib. de nat. Deorum, & diuinatione. dixeret oīa, necessaria, necesse rei euentura nesciunt enim distinguere cōiungentia, vel respō sciētia dei, vel causā fecerūt. si si vero dixerunt huic fato nō solum inferiora subijci, sed Deū ipsū. quam sententiā impiam D. P. Aug. 5. de Ciui. cap. 1. To, s. excreatur dicens Si fatum di cas voluntatem diuinā, sententiam tene & linguam corripge.

RESP. AD ARG. Ad primum dicen-
dum, q^d Principatibus, & Potestatibus in celestibus
innotescit p^r Ecclesiã multiformis sapientia
Dei, nō q^a hoīes, cōiterloquēdo, de hoc illuminēt
Angelos, sed q^a rebus, p^rgrediētibus in ellē, & cū
Aegid. super ij. Sent. Zz 3 per

Tomo 3.
Cap. 4.

per prædicationem Apostolorum, vel aliorum **A**
 actu conuertebantur homines ad Christum, erat
 magis notum mysterium incarnationis quantum
 ad hunc effectum, qui est econuersio horum ho-
 minum, vel illorum, quàm esset ante huiusmodi
 conuersionem. Semper enim quantum ad ali-
 quas circumstantias, & si non quantum ad sub-
 stantiam facti possunt innotescere tales effectus
 passionis Christi, vel incarnationis eius, non ob-
 stante, quòd ipsa incarnatio, vel ipsa passio lon-
 ge ante fuerit Angelis nota. Vel potest auctori-
 tas exponi, ut id, quod dicitur referatur ad illu-
 minare: & sit sensus: quod innotescit Principati-
 bus, & Potestatibus, quare Paulo erat data gratia
 illuminare Ecclesiam, idest illuminare eos, qui
 sunt in Ecclesia. Vel potest adhuc aliter expo-
 ni, ut ibi Ecclesia accipiat pro ecclesia cælesti, **B**
 idest pro Angelis, ubi incipit ecclesia, per eccle-
 siam ergo cælestem, idest per Hierarchiā primā,
 vel supremam, innotescit Principatibus, & Pote-
 statibus, idest Hierarchiæ iſimæ, in qua sunt prin-
 cipatus: & mediæ, in qua sunt potestates, multi-
 formis, &c.

Hoies aliq
 quo superio-
 res Angelis.

Ad secundum dicendum, quòd quantum ad
 naturam iſimus Angelus est superior quolibet
 homine, & etiam quantum ad gratiam, loquen-
 do de quolibet homine puro viatore, quia qui
 minor est in regno cælorum, maior est illo. Si au-
 tem aliqui in Ecclesia etiam præter Christum ha-
 buerunt actum comprehensoris etiam dum ad-
 huc viverent, sicut habuit Paulus, dū fuit raptus,
 potuit esse, q̄ in illo raptu fuerint aliqua reuelata
 Paulo, quæ latebant Angelos.

Angeli quā
 ab hominib-
 us iudican-
 di.

Ad id autē, quod dicebatur de iudicio, quòd **C**
 Angelis malis, ut Glo. tangit. Vel si volumus hoc in-
 telligere de Angelis bonis, poterit hoc exponi
 comparatiue, quia in die iudicij multi homi-
 nes apparebunt meliores, & superiores mul-
 tis angelis, & comparatiuè dicentur iudicare
 illos.

Ad tertium dicendum, quòd Apostoli fue-
 runt immediate illuminati a Deo incarnato, &
 ut conuersabatur cum Apostolis secundum car-
 nem. Nō ergo fiebat hæc illuminatio, quòd Apo-
 stoli immediate viderent ipsam diuinitatem, vel
 ipsam diuinam essentiam, sicut vident Angeli,
 propter quod non erant superiores Angelis, im-
 mo inferiores.

Ad quartum patet solutio per iam dicta, **D**
 quia Paulus in illo raptu potuit aliqua
 videre in Deo, & potuerunt ei
 aliqua reuelari a Deo,
 quæ latebant
 Angelos.

ARTIC. IIII.

*An Angeli custodientes, damna-
 tionem custoditorum doleant.*

Conclusio est negativa.

D. Tho. 1. p. q. 113. art. 7. Et 2. sent. d. 11. q. 1. art. 5. D. Bo-
 nau. d. 11. art. q. 3. Ric. d. 11. q. 6. Guil. Altis 2. senten. tr.
 4. c. 13. Alber. de virt. affir. q. 8. artic. 10. Biel dist. 11.
 quæstio. 1.

QUARTO quæritur: Vtrum
 Angeli deputati ad custodiam
 eorum, qui damnabuntur: do-
 leant de eorum damnatione. Et
 videtur, quòd sic, quia, ut dicit
 Esai, Angeli pacis amare fle- **Esaï 33.**
 bunt, sed hoc potest exponi de Angelis custodien-
 tibus homines, ergo &c.

Præterea amicorum est sibi inuicem compati.
 sed angeli tanquam amici nostri seruentissima
 charitate diligunt homines, ergo dolebunt de
 damnatione eorum.

Præterea si gaudium est Angelis in cælis de
 peccatore penitentiam agente, quia oppositorū
 oppositi sunt effectus; erit dolor angelis in cælis
 de peccatore in peccatis se inuolente.

Præterea omne illud, quod repugnat fini intē-
 to, videtur aggrauare dolorem, & tristitiam. sed
 finis, quem intendunt Angeli de custodia homi-
 num, est salus hominum. Ergo dolebunt, & tri-
 stabuntur de damnatione ipsorum.

IN CONTRARIUM est, quod dicitur
 Apoca. quòd in illa cælesti Hierusalem non
 erit neque luctus, neque clamor, sed nec ullus
 dolor. **Apoc. 21.**

Præterea luctus, & dolor non possunt esse sine
 aliquibus demeritis, sed Angeli in custodiendo ho-
 mines in nullo demerentur, ergo &c.

RESOLVTIO.

*Angeli custoditorum damnationē non dolent. Quod
 ex beatitudine ipsa, quæ nullum admittit dolo-
 rem; ex eorum conformitate ad Dei voluntate-
 tem; ex dilectione iustitiæ; ex operibus bonis, ex-
 que magna distantia, quæ est inter beatos, ac dam-
 natos, clare patet.*

RESPONDEO dicendum, q̄ quinque vijs
 iuestigare possumus, q̄ Angeli custodes hominū,
 qui damnabuntur, non dolebunt de damnatio-
 ne eorum, nec compatiuntur eis. Prima via sume-
 tur ex beatitudine, quam sunt Angeli adepti. Se-
 cunda ex conformitate, quam habebunt ad vo-
 luntatem diuinam. Tertiā ex dilectione iustitiæ.
 Quarta ex operibus bonis, quæ exercuerunt cir-
 ca homines, qui damnabuntur. Quinta ex ipso
 magno Chaos, quod iam firmatum est inter bea-
 tos, & damnatos.

Prima

Christus tē-
tē fuit bea-
t' & dolēs

Prima via sic patet. Nam quilibet dolor, & quælibet tristitia minuit beatitudinem, vel non poterit stare cum illa summa beatitudine, qua vi debet tantum bonum, sicut est ipse Deus. Ideo dicebatur in arguendo, & bene, quod neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor ibi poterit esse. Hoc enim fuit singulare in Christo, quod summè patiebatur secundum carnem, & summè fruebatur secundum animam: vel summè patiebatur secundum sensualitatem, & summè fruebatur secundum rationem superiorem: sed in Angelis hoc esse non posset, qui carnem non habent, & sensualitate carent.

Secunda via ad hoc idem sumitur ex conformitate voluntatis Angelorum ad voluntatem divinam. Erit enim Angelorum, & omnium bonorum sic conformis voluntas, cum voluntate divina, quod ipsi gaudebunt de omni eo, quod est placitum Deo. & quia placet Deo nullum malum esse impunitum, & nullum bonum iremuneratum: ideo hoc placebit omnibus Angelis, & omnibus beatis, ut iuxta mala merita damnentur mali, & iuxta merita præmientur boni.

Tertia via sumi poterit ex ipsa divina iustitia, quam summè diligent omnes Angeli, & omnes Beati. Nam tunc maxime implebitur illud Evangelij. Beati, qui esuriunt, & diligunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. In die enim iudicij saturabuntur boni de utraque iustitia: videlicet de damnatione malorum, & de beatificatione bonorum.

Quarta autem via sumi potest ex ipsis bonis operibus, quæ exercuerunt Angeli circa homines, quos custodiebant: dato, quod aliqui eorum, vel etiam multi damnentur, quia cum damnantur tales, non dolebunt angeli de damnatione eorum, sed magis gaudebunt de bonis operibus, quæ exercuerunt circa eos. quia angeli eorum custodes, quantum in eis fuit, retraxerunt eos à malo, & induxerunt ad bonum.

Quinta, & ultima via sumitur ex illo Chaos magno, quod firmatum est inter beatos, & damnatos, quia damnati non possunt ire ad beatos: nisi hoc fiat ex speciali Dei miraculo, quia suscitatus dicitur fuisse Traianus ad preces Gregorij, qui suscitatus potuit facere poenitentiam, & saluari. Nec etiam beati possunt ire ad damnatos etiam per compassionem, quia Filius beatus non compatiatur patri damnato, nec econverso.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod illud verbum Esai. ad litteram potest exponi de nuncijs Regis Ezechia, missis ad querendam pacem ab Assirijs, qui non reportantes pacem, sed potius contumeliam, & tristitiam: illi Angelis pacis. i. nuncij missi pro pace dicuntur amare stantes, sed si volumus hoc aptare ad Angelos, dicentur dolere, vel flere metaphoricè, sicut Deus dicitur dolere, iuxta illud Genes. 6. Tactus dolore cordis intrinsecus.

Ad secundum dicendum, quod Angeli non possunt compati, quia sunt impassibiles, & non solum Angeli, sed etiam homines non poterunt

compati damnatis: loquendo de hominibus beatis, quia habebunt corpora impassibilia.

Ad tertium dicendum, quod Angeli possunt esse participes gaudij, & possunt proficere in gaudio, quantum ad præmium accidentale, quod est de aliquibus bonis creatis, præter visionem, & fruitionem divinæ essentia, quæ pertinent ad præmium accidentale, sed non possunt esse participes doloris, quia dolor cum Angelorum beatitudine stare non potest.

Ad quartum dicendum, quod finis semper habet rationem voliti, quia per antonomasiam voluntas dicitur esse ipse finis. Angeli autem volunt salutem hominis voluntate antecedente: videlicet si seruent mandata divina, & si seruent eorum monita, & cetera antecedentia ad beatitudinem. Sed voluntate consequente: volunt quicquid Dominus vult secundum huiusmodi voluntatē: secundum ergo hanc voluntatem non possunt dolere, quia non possunt dubitare de impletione numeri electorum, & non dolebunt de damnatione custoditorum: sed magis gaudebunt de bonis operibus, quæ exercuerunt circa eos: & quia circa ipsos exercuerunt totum, quod in eis erat.

Voluntas
antecedens
quid.

Voluntas
consequens
quid.

ARTIC. V.

*An inter Angelos sit pugna.
Conclusio est affirmativa.*

D. Th. 1. p. q. 113, ar. 8. Et 2. sent. d. 11. q. 2. ar. 5. Ric. d. 11. q. 3. Biel. d. 11. q. 1. circa finem. Dur. d. 11. q. 1. Nic. de Nijse tract. 2. p. 2. q. 1. Barth. Syb. 2. Dec. c. 9. q. 1.

VINTO quaeritur: Vtrum inter Angelos sit pugna. Et videtur, quod non. Quia pugna, & omnis discordia repugnat unitati charitatis, sed Angeli sunt perfecti in charitate: ergo nihil tale potest ibi esse.

Præterea omnis præstans favorem, vel administrum habentibus iniustam causam peccat, & hoc non potest competere beatis. Cum ergo contraria simul verificari non possint, pugna, & contrarietas, siue iniustitia esse non potest: ergo, &c.

Præterea: ubique est ordinata prælatio: ibi pugna, & contrarietas esse non potest, quia hoc est contra rationem prælationis, quod inferior resistat superiori. sed non sunt duo Angeli non se habentes secundum sub, & supra: ergo non sunt duo Angeli, inter quos possit esse pugna.

Præterea nullus Angelus nititur ad aliquid: nisi quia credit, & opinatur illud esse bonum, sed contrariarum opinionum oportet aliquam esse falsam: in Angelis, ut videtur, non potest cadere falsitas opinionis: ergo, &c.

IN CONTRARIUM est, quod habetur Dan. Quod quatuor venti soli pugnabant in mare magno, per quos secundum Glo. intelliguntur quatuor

Dan. 7.

* Traianus
suscitatus,
facta poeni-
tētia, potuit
saluari. Vide
Doct. quod
1. q. 2. An p-
destinatio
invariabilis
pōt. sanct.
Vide Alex.
de Ales. &
Damasc. in
quodā serm.
p. mortuis.
Vid. et Ant.
in summa,
parte 2. ubi
dicit Greg.
orasse pro
Traiano, cui
audisset Tra-
ianū dedisse
se dono si-
lū suū, h-
reditā ēque
vel quisse
cuius vidue
ob silū in-
terfecit vi-
duē à filio
ipsius Tra-
iani.

Dan. 10.

quatuor angelicæ potestates: ergo, &c.

Præterea Dan. 10. dicitur: Princeps Regni Persarum restitit Angelo, qui loquebatur cum Dan. 21. diebus: quod sine pugna, & discordia esse non potuit: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Angeli inter se, etiam boni, aliquam habent discordiam, non quantum ad naturam, sed quantum ad voluntatem, sicut in hominibus probis id reperiri quandoque videmus, sed in Angelis citius, quam in hominibus, qui Deum non vident, sedatur.

*Deus centrum, & creatura linea. Mercurius autem Trismegistus in lib. diff. Dei ait: Deus est sphaera, quæ non habet principium, neque finem in se, sed in se. Qui est principium, & finis omnium, sed non habet hæc. Itæ est sphaera intelligibilis ad differenciam sphaerae materialis. Dicitur sphaera, cuius centrum ubique est, circumferentia vero nulla. Centrum, id est, creatura, quia non est locus, in quo non sit creatura aliqua. Huius sphaera non est circumferentia, quia Deus à nulla creatura comprehenditur, propter ipsius infinitatem. Hac ipse.

Angelorum bonorum pugna.

RESPONDEO dicendum, quod secundum quosdam inter Angelos, & specialiter inter Angelos bonos non potest esse pugna, neque discordia, quod probant per Dio. 5. de diu. nom. Affirmilantem effectus procedentes à primo lineis procedentibus à centro, quæ quanto magis propinquiores sunt centro, tantò magis sunt inter se coniunctæ, & vnitæ, & quantò magis distantes, sunt magis elongatæ, & remotæ. Ex hac ergo similitudine volunt concludere Angelos inter se esse unitos, ut nulla possit ibi esse pugna, neque discordia.

Sed ista ratio concludit de unitate quantum ad naturam: non autem quantum ad voluntatem, secundum quam mali Angeli auerterunt se a Deo, & elongauerunt se ab ipso. Pugna autem, & discordia, de qua hic loquimur, non dicit unitatem secundum naturam, sed discordiam secundum voluntatem. Vel hoc potest aliter improbari, quia illa unitas, de qua isti loquuntur: est Angelorum generaliter tam bonorum, quam malorum, quia omnes sunt à Deo immediatè, sed nulli dubium esse debet, quod inter Angelos bonos, & malos, quamuis virique immediatè præcesserunt ab vno centro, id est, ab vno Deo: tamen inter eos secundum voluntatem semper est pugna, & discordia, quia voluntas Angelorum malorum semper est iniusta, secundum August. in de Tri. ubi vult, quod licet potestas Diaboli semper sit iusta, quia non est potestas nisi à Deo: voluntas tamen semper est iniusta. Ex his ergo videtur concludi, quod inter Angelos bonos non possit esse pugna, quia sicut mali semper habent voluntatem iniustam: ita boni semper iustam. Propter quod inter eos, ut videtur, non potest esse discordia, quia quilibet vult, quod iustum est. Sed oportet nos dicere, quod etiam inter bonos Angelos sit aliqualis discordia, quia mali non possunt resistere bonis, cum agant in virtute diuina, vel secundum voluntatem diuinam: in cuius ditione cuncta sunt posita, & non est, qui suæ possit resistere voluntati, & tamen habetur in Dan. ut in arguendo tangebatur: Princeps Persarum restitit Angelo, qui loquebatur Dan. 21. diebus, de quibus duobus Angelis sibi ad inuicem resistentibus: tutius est dicere utrumque fuisse bonum: tamen propter diuersas rationes, vel causas,

A vnus volebat vnum, & alius aliud. Sciendum ergo, quod secundum ea, quæ videmus in hominibus, & etiam in alijs rebus: possumus aliqua coniecturari de Angelis. Potest enim contingere, quod inter bonos homines vno, & eodè spiritu motos, sit discordia, & pugna. Videmus, nam, in eodem capitulo, quod aliqui volunt vnum prælatum: aliqui volunt alium: & quilibet tamè ad hoc volendum potest moueri propter bonam intentionem, & propter maiorem vtilitatem Ecclesiæ. Sic etiam videmus in rebus alijs, quod aliquando non est nisi vnus ventus in mari, & tamè illo vno, & eodem vento si vela sint aliter, & aliter ordinata: vna nauis ibit ad vnā partem, & alia ad aliam. Sic eodem spiritu impellente diuersæ conscientiæ possunt impelli in diuersa volita, ut ex hoc vnus bonus homo resistat alteri bono homini, ut possint bona, & sancta conscientia discordare quantum ad volita. Et licet hoc possit esse in hominibus simpliciter, & absolute, in Angelis erit hoc sub conditione, si hoc sit voluntas Dei. Nam, quia iudicia Dei sunt Abyssi multa. Et nesciunt Angeli etiam boni de quo cunque negotio, quæ sit voluntas Dei: possunt inter se pugnare, id est, discordare de aliquo negotio: donec pateat eis, quæ sit voluntas Dei. Nam in negotio gratioso vtrique pars contradictionis potest esse iusta, si adsit ibi voluntas principis. Angelus ergo, qui loquebatur Dan. volebat superposita diuina voluntate liberationem Iudæorum, quia iustum erat preces Dan. exaudiri: alius volebat, quia iustum poterat iudicari, Iudæos propter sua demerita debere amplius puniri: vel alius resistebat, quia propter moram Iudæorum inter Persas: multi trahebantur ad bonum. Unde & Greg. 17. Mora. exponens illud verbum Iob: Qui facit pacem in sublimibus, id est, in Angelis, quia Deus reuelando suum propositum de aliquo negotio: facit pacem inter Angelos, quia de illa re, de qua poterant appetendo iustitiam discordare: cognita diuina voluntate non amplius discordant. Ista tamè discordia magis potest durare inter homines bonos, quibus semper non est nota diuina voluntas, & qui non vident Deum aperte, ut possint vel à Deo, vel à superiori Angelo illuminari de diuino proposito, vel de diuina voluntate. Illa ergo manifestatio, lumen est. Ipsa ergo manifestatio diuini propositi facti vel à Deo, vel à superiori angelo, quædam illuminatio dici potest: quia ergo, ut diximus, homines viatores non aperte vident Deum, nec aperte vident Angelos: discordia voluntatum potest magis durare in eis, quàm in Angelis.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod charitas non tollit diuersitatem opinionum. Nam secundum Philosophum inter amicos possunt esse diuersæ opiniones, ut potest patere in Ethic. Non tamen dicemus, quod in Angelis propriè sit diuersitas opinionum, quia opinio dicitur assensum vnus partis cum formidine alterius: sed Angelus non assentit simpliciter de aliquo agibili, vel de aliquo fiendo, nec dat iudicium

Bonorum hominum discordia.

Angeli Persarum, & Angelus Iudæorum pugna.

Deus quomodo faciat pacem in sublimibus.

Ethic. 9.

etiam suum super hoc, simpliciter loquendo, sed sub conditione, si illa sit voluntas Dei, quod illud fiat. Ad discordandum autem de aliquo: non oportet verificari contraria affirmativè: ut, quod unus velit hoc, & alius contrarium velit, sed sufficit solum non velle idem, & hoc potest esse in Angelis sub conditione, si sit voluntas Dei, vel donec pateat de illo, quæ sit voluntas Dei.

Ad secundum dicendum, quod utraq; pars contradictionis potest habere aliquem colorem iustitiæ, & maxime in his, quæ dependent à voluntate Principis: ubi, quod placuit Principi: legis vigorem habuit. Iustum enim erat exaudiri preces Dan, si Deo placebat, & iustum erat Iudæos diuturnius exilium pati inter Persas, si hoc erat voluntas Dei, quod illo modo vellent eos puniri propter eorum demerita.

Ad tertium dicendum, quod ordo prælationis Angelorum potissimè consistit in manifestatione, vel in illuminatione de divina voluntate, siue de diuino proposito. Nam ad hoc Angeli se ordinant ad invicem, secundum sub, & supra, ut exequatur diuinum propositum.

Ad quartum dicendum, quod ad hoc, quod aliqui duo Angeli non velint idem: non oportet, quod sit inter eos falsa opinio, sed sufficit, quod sit inter eos aliqua nescientia, & sufficit eos nescire diuinum propositum: ad hoc, quod non concordent de re illa: usquequo diuinum propositum sit eis patefactum.

Dub. I. Litteralis.

Angelus cu-
ros animæ
quando de-
putetur.

SUPER litteram primo quæritur de illo verbo Hier. Magna est dignitas animarum, ut unaquæque anima ab exordio natiuitatis habeat Angelum ad sui custodiam deputatum. Quid ibi accipiat pro exordio natiuitatis.

Dicendum, quod exordium natiuitatis animæ: non potest dicere nisi, vel ipsam creationem eius: vel ipsam infusionem, quia Deus quotidie novas animas creando infundit, & infundendo creat. Ab ipso ergo exordio natiuitatis, id est ab ipsa creatione animæ, vel ab ipsa infusione deputatur Angelus ad custodiam animæ: propter quod aliqui hoc, quod dicitur ab exordio natiuitatis, exposuerunt de natiuitate hominis: dicentes hoc debere intelligi de natiuitate hominis non solum ex utero, sed etiam in utero, quod licet in idem redeat cum expositione, quæ dedimus: tamen cum Hieronymus loquatur de natiuitate animarum, & animæ tunc dicantur nasci, quando creantur, & infunduntur corporibus: non oportet loqui in æquiuoco, & exponere de natiuitate hominis, quæ potest esse duplex: in utero, & ex utero; quædo potest locutio esse simplex, & exponi de natiuitate animæ, quæ semper est vno modo: videli-

Natiuitas ho-
minis du-
plex.

A cet cum homo concipitur in utero, & infunditur sibi rationalis anima.

Dub. II. Litteralis.

VLTERIVS fortè dubitaret aliquis: Quare sic à primordio deputatur Angelus ad custodiam animæ, cum tunc non possit homo habere usum liberi arbitrij, & non possit peccare.

Homo in v-
tero cur ab
Angelo cus-
todiat.

Dicendum, quod solutio eius, quod quæritur: satis potest haberi ex habitis. Nam custodia Angeli non solum est necessaria, ne anima peccet, sed etiā ne lædatur corpus eius, quod est organum ipsius: per cuius lētionem impeditur potest anima tam in usu rationis, quàm in usu liberi arbitrij, ut supra dicebatur.

B

Dub. III. Litteralis.

VLTERIVS fortè dubitaret aliquis: de eo, quod in littera dicitur, & sunt verba Greg. quod unusquisque habet unum bonum Angelum ad custodiam deputatum, & unum malum ad exercitium. Videtur enim, quod Deus hic valde crudeliter se habeat ad hominem, & quodammodo videtur, quod se habeat iniuste ad ipsum. Nam, ut dicitur Iob de Diabolo: Non est potestas super terram, quæ ei possit adæquari. quod ergo detur tantus aduersarius homini, cui non potest adæquari aliqua potestas terrena: videtur crudeliter se habere Deus ad ipsum, & aliquo modo iniuste agere cum eo.

Iob 41.

C

Dicendum, quod si benè consideretur veritas negotij: Deus non se habet crudeliter, & iniuste ad hominem, sed valde mitè, & misericorditer se habet cum eo. Primò, quia licet aduersarius noster Diabolus dicatur valde potens: tamen in vincendo, & superando hominem est valde debilis, quia, ut communiter dicitur, debilis est hostis, qui non potest vincere nisi volentem aduersarium. Est ergo Deus mitis, & misericors erga hominem: non solum dando sibi hostem debilem, non potètem vincere nisi volentem, sed cum hoc dādo sibi custodem Angelum bonum: ipsum semper retrahentem à malo, & inclinantem ad bonum.

Demon nō
rifi volentē
vincit.

D

Dub. IIII. Litteralis.

VLTERIVS fortè dubitaret aliquis de eo, quod in littera dubitatur: Vtrum singuli Angeli singulis hominibus: an unus pluribus ad custodiam, vel ad exercitium deputatus sit. Arguatur ergo, ut arguitur in littera, quod tot sunt homines saluandi, quot boni Angeli remanserunt, quia, ut dicitur Deuter.

Bacch. d. 11.
q. .

Statuisti

Deus. 12.

Damaandi
plures, q̄ sal
uandi.Angeli Mo-
tores orbium
qui.Angelus
quō mouet
cælum.Idē in Pro-
logo, & d. 2.
at. 2. & d. 10.
q. 1. sed d.

Statuisti terminos populorum . iuxta numerum Angelorum Dei , vt habet quædam translatio . Numerus ergo populorum saluandorum erit secundum numerum Angelorum Dei , aut Angelorum Beatorum , & quia plures damhabuntur ex hominibus , quàm saluabuntur . Iuxta illud : Multi sunt vocati : pauci verò electi . Si ergo vnusquisque homo tam dammandus , quàm saluandus haberet suum Angelum custodē , si omnes Angeli deputarētur ad huiusmodi custodiā , non sufficerent . Et ideo concludit Magister , & bene , cum homines omnes non habeant esse simul , quia quidam sunt præteriti , quidam præsentēs , quidam futuri : oportet , quod vel eodem tēpore , vel saltem successiue : vnus Angelus deputetur ad custodiam plurium hominum : & satis potest concedi , quod non solum successiue , sed etiam eodem tempore , vnus Angelus ad custodiam plurium hominum , vel etiam omnium hominū potest deputari . Est enim Angelus in hoc corpore , vel in hoc loco terreno , siue in hoc aere circa terram localiter , sicut anima est in suo corpore formaliter . Nam sicut anima est formaliter tota in suo toto corpore , & tota in qualibet parte , sic Angelus in toto illo corpore , in quo est localiter per applicationem suæ virtutis , est totus in toto , & totus in qualibet parte . Cum ergo nos ponamus , quod inferiores Angeli sunt motores orbium , quia infima supremorum attingunt suprema corpora . i. cælos . Secundum ergo ea , quæ diximus , vnus Angelus etiā de inferioribus Angelis mouet totum cælum , vt vnus Angelus mouet cælum sidereum , siue totam octauam sphaeram , vbi sunt multæ stellæ . Verum quia cælum est continuum , non oportet Angelum mouentem cælum applicare virtutem suam immediatē ad totum cælum , sicut homo potest mouere vnā magnā virgā , applicando manū suā immediatē ad modicā partē virgæ . Quoniam virga est continua : potest quis mouere totā virgā , applicandō manū suā ad mediā partē virgæ . Sic potest vnus Angelus mouere totum cælum sidereum , applicando immediatē virtutem suā ad modicā partē cæli siderei , & illa pars poterit esse tanta , quanta est vna stella visibilis : vel , quod idem est , visu notabilis , quæ creditur in cælo sidereo esse multas stellās , quæ propter suā paruitatem videri nō possunt . Cum ergo vna Stella quantumcunque magna , & quantumcunque visu notabilis , sit quasi punctus respectu totius cæli siderei : cogimur dicere , quod Angelus mouens cælum sidereum , applicat virtutem suā , vel applicare potest immediatē saltem ad tantā partē cæli , vel ad maiorem , quāta est vna Stella quantumcunque magna , & quantumcunque visu notabilis , & respectu illius partis , ad quam applicat Angelus immediatē virtutem suā : est totus in tota illa parte , & totus in qualibet parte illius partis . Et quia , vt clamant omnes Astronomi , quilibet Stella visu notabilis in cælo sidereo est maior tota terra , & cum de tota terra non habitetur completē quarta pars ,

A vt notauerunt componentes sphaeram , si potest vnus Angelus esse in tota tanta parte cæli , quāta est vna Stella . quantumcunque magna , & visu notabilis , & totus in qualibet parte eius , & talis Stella sit maior tota terra , & de terra tota non habitetur completē quarta pars : poterit vnus Angelus quantumcunque infimus esse totus in tota terra habitabili , & totus in qualibet parte , & hoc modo poterit vnus Angelus simul omnes habitatores terræ custodire , & quemlibet singulariter : cum possit esse totus in tota terra habitabili , & totus in qualibet parte : tamen Deus , qui est maximē liberalis , & non est auarus in thesauris suis , non solum Angelum vnum , sed Angelorum multitudinem ad hominum custodiam deputauit .

B Si ergo loquamur de custodia Angelorū , quantum ad necessitatem : vnus posset custodire omnes morantes in terra habitabili . quia vnus posset esse totus in tota huiusmodi terra , & totus in qualibet parte . Sed si loquamur de huiusmodi custodia quantum ad congruitatem , vt congruit diuinæ liberalitati : satis vī diuinæ liberalitati , & pietati congruum , quod quilibet homo purus viator loquendo de hominibus præsentibus habeat suum Angelum custodem : nec tamen propter hoc excluditur , quin vnus Angelus possit successiue plures homines custodire : nihilominus tamen etiam eo modo , quo vnus angelus plures homines potest custodire , quilibet homo habet suum angelum , sicut quilibet Monachus suū Abbatem : non obstante , quod plures sint Monachi , quàm Abbates . Sic etiam , & multo magis , quilibet homo habet suum angelum custodem : non obstante , q̄ successiue plures sint homines custoditi , quàm custodientes Angeli .

Dub. V. Litteralis.

VTERIVS fortē dubitaret aliquis : de eo , quod in littera dicitur , quod charitas , qua Angeli Deum , & nos diligunt : meritum , & præmium dici potest .

Sed contra : Cum Angeli non sint vltorius viatores , quia iam sunt in Patria , & iam vident Deum visione aperta , non videtur , quod possint vltorius mereri , nec vltorius præmiari .

D Dicendum , quod eo modo , quo possunt vltorius mereri , possunt vltorius præmiari , & e converso : & eo modo , quo non est hoc possibile , non possunt . quantum autem ad præmium essentiale , quod est gaudium de ipso Deo , & quod est Dei aperta visio , & eius perfecta fruitio , quantum ad hoc meritum , vel præmium Angelorum non suscipit magis , & minus : nec etiam incrementum . Sed loquendo de cognitione diuinorum effectuum , & de gaudio , quod potest habere de creaturis , & de effectibus diuinis , quia Angelis iā beatis multa reuelantur de regimine vniuersi ,

14. q. 3. ar. 1.
dicitur Lu-
na maior
terra , cuius
4. pars tota
non habita-
tur . & vide
in Prolog. Cō
tradict. & so-
lutionem.

Angeli plu-
res ad homi-
num custo-
diam

Angeli bea-
ti an pos-
sint mereri.

Præmium
essentiale
quidem .

Præmium
accidentale
quid .

uniuersi, & de effectibus diuinis fiendis, siue futuris propter salutem electorum: ideo quātum ad hoc dicuntur proficere, siue mereri, & ex merito prēmium adipisci. Et quia omne meritum innititur charitati, & omne prēmium respondet, & mensuratur secundum meritum à charitate elicitum, vel imperatum: ideo charitas, quantū ad hoc, dicitur esse meritum, & prēmium. Meritum quidem: prout charitate moti circa nos operantur, & prēmium prout sic charitate moti de bonis operibus letantur, & gaudent.

Dub. VI. Litteralis.

L T E R I V S fortè dubitaret aliquis: de eo, quod in littera dicitur, & habetur in Esai. Christo ascendente dicebant Angeli: admirantes magnificentiam Christi ascendentis: Quis est iste, q̄ venit de Edom, &c. quorum sit ista vox.

Dicendum, quòd aliud est quærere, quorū sit ista vox, quantum ad locutionē: & aliud, quorū sit quantum ad locutionis intentionem. Nam quantum ad locutionem fuit illa vox Angelorū ad Angelos: sed quantum ad locutionis intentionem, fuit illa vox Angelorum ad Christum. Possumus autem ponere exēplum de Magistro, & de Discipulis. Christus enim ibi se habebat, vt Magister, & omnes Angeli, vt discipuli. Multoties enim discipuli de aliquo admirantes, inter se loquuntur de illo. Et quia non audent intentionem suam directē dirigere ad Magistrum: loquuntur inter se de aliqua re alta, & admirabili: ea intentione, vt Magister doceat, & illuminet eos de eo, quod admittantur. Sic Angeli vidētes, & admirantes Ascensionem Christi in tanta pulchritudine, quia ascendebar, vt formosus in stola sua, & cum tanta virtute, quia gradiebat in multitudine virtutis suæ: non audentes locutionem suā directē, & immediatē dirigere ad Christum: loquebantur, & admirabantur inter se. sed hoc faciebant ea intentione, vt Christus de sua Ascensione, de qua loquentes admirabātur: eos doceret, & illuminaret. Cū ergo quæratur, quorum erat illa vox: si quærat de ipsa locutione: dicimus, quòd erat Angelorum ad Angelos. sed si sit quæ-

stio de locutionis intentione, modo, quo dictum est, erat Angelorū ad Christum.

Dub. VII. Litteralis.

L T E R I V S fortè dubitaret aliquis: eo, quòd in littera dicitur, & sunt verba Greg. Quid est, quod ibi nesciant, qui sciēt omnia sciunt? sed si Angeli videntes Deum vident omnia: non videtur, quòd possint illuminari vltius de rebus fiendis. Sed quia vident Deum videntem, & scientem omnia; Consequens est, q̄ ipsi videant, & sciant omnia.

Dicendum, q̄ ipsi vident, & sciunt omnia per tinentia essentialiter ad beatitudinem: cuiusmodi sunt illa, sine quibus beati esse non possunt: cuiusmodi est aperta visio vnitatis diuinę essentia, & distinctionis personarum. sed non vident omnia, quæ Deus ibi videt, nec sciūt omnia, quæ Deus ibi scit, quia licet diuinam essentiam apertē videant, & diuinam sciētiam clarē cognoscāt: tamen diuinam essentiam non comprehendunt. sed aliqui magis clarē vidēt, & aliqui minus hoc intuentur, & secundū magis, & minus aliqui plura, & aliqui pauciora ibi vident. & hoc modo se inuicem purgant, illuminant, & perficiunt.

Ad formam autem arguendi, quid est, quod nesciant, qui scientem omnia sciunt? dici potest, quòd videntes diuinam essentiam sciunt omnia, quia sciunt illud, quod est sufficiens medium ad sciendum omnia. Et si nesciunt ibi omnia: hoc est ex defectu eorum, quia licet possint illam essentiam, & illud medium clarē videre: tamen nō possunt eam comprehendere: & etiam in illa claritate visionis est dare magis, & minus, vt est per habita manifestum.

Angeli boni quōd dicuntur videre omnia.

D I S T. XII.

De opere creationis, conditioneq, creatura corporeæ, quantum ad principium materiale.

H E C D E A N G E L I C A E N A T V R A, &c. Postquā Magister determinauit de natura purē spūali, vt de Angelis. In ista parte vult determinare de natura purē corporali, quæ fuit cōdita per opera

sex dierū: & de natura ex vtroq; cōposita. i. de homine. Et licet in illis sex diebus fuerint conditi Angeli, & Homo: Magister tamen tractando de operibus sex dierū, modicā mētionē facit de Angelis, & de homine. Sed supra p se, & specialiter tractauit

Creatio an
te omnem
diem.

Rerum di-
stinctio, &
ornatus an
simul cum
creatione fa-
cta fuerint.

August. opi-
nio de rerū
creatione.

tractauit de Angelis. Et post opera sex dierum per se, & specialiter tractat de homine. Duo ergo facit, quia primo tractat de operibus sex dierum. Secundo descendit specialiter ad tractandum de homine, ibi: *{ His excursis, quod supra de hominis creatione. }* In principio 16. distin. Circa primum tria facit: prout tractando de operibus sex dierum de triplici opere tractat: videlicet de opere creationis, quod fuit ante omnem diem. De opere distinctionis, quod fuit per tres dies, & de opere ornatus, quod fuit per alios tres dies. Prima pars incipit in hac 12. Dist. *{ Hæc de Angelica. }* Secunda ibi: *{ Prima autem distinctionis. }* In principio 13. dist. Tertia ibi: *{ Sequitur: Dixit Deus: Fiant luminaria. }* ultra medium 14. dist. In tota ergo hac dist. 12. determinat Magister de opere creationis, prout continuatur, & respicit opera sex dierum. Circa, quod duo facit, quia primo continuat dicta dicendis. Secundo exequitur de proposito, ibi: *{ Cum Deus in Sapientia. }* Dicit ergo, *{ Hæc de Angelicæ naturæ conditione dicta sufficiant. }* Nunc superest de aliarum quoque rerum creatione, & præcipue de distinctione operum sex dierum nonnulla in medium proferre. Deinde cum dicit: *{ Cum Deus. }* exequitur de proposito. Circa quod tria facit, quia primo determinat de creatione rerum corporalium, & innuit circa hoc varias esse opin. Sanctorum. Secundo in speciali narrat varias opi. quarum vna est magis communis, alia minus communis. Tercio exequitur de proposito secundum opin. magis communem. Secunda ibi: *{ Quidam namque Sanctorum. }* Tertia ibi: *{ Secundum hanc itaque. }* Dicit ergo, quod cum Deus in Sapientia sua cōdiderit angelicos spiritus: creauit etiam in eadē Sapientia alia, iuxta illud: *{ In principio creauit Deus cælum. }* .i. Angelos, & terram, idest aliam corporalem creaturam, .i. materiam quatuor elementorum, & aliorum corporum adhuc confusam, & informem, quæ à Græcis dicta est Chaos, & hoc fuit ante omnem diem. Deinde distinxit elementa, & alias res secundum species proprias, quæ nō fuerūt distincta simul, vt quibusdā Sanctorum Patrum placuit, sed per interualla temporum, ac volumina sex dierum, vt alijs visum est: Deus sermavit res, supple distinguendo, & ornando. Aduertendum tamen, quod cum dicit: *{ Vt quibusdam Sanctorum Patrum placuit: sed per interualla tempora sunt facta, vt alijs visum est: }* non innuit nisi vnam, & eandē opinionem magis cōm, videlicet, q̄ quidā Sanctorū Patrū voluerunt ista fieri per interualla temporum, qui supple erant alij, & diuersi ab his, qui dixerunt hæc omnia simul esse facta, distincta, & ornata. Deinde cum dicit: *{ Quidam namque. }* specificat illam diuersitatem opinionum dicens, quod quidam namque Sanctorum Patrum, qui archana Dei scrutati sunt: videntur super hoc aduersa, idest contraria scripsisse. Quod declarat dicens, quia alij omnia simul fuisse creata in materia, & forma tradiderunt, quod August. sensisse videtur. Erista est opinio minus communis. Alij

A verò hoc magis probauerunt, quod prius fuerit creata materia quatuor elementorum, & aliorum corporum, rudis, adhuc, & informis: postmodum verò ex illa materia genera rerum corporalium sunt formata, & ista est opinio magis communis, quam Gregor. Hierony. & Beda: alijq; plures commendant, & magis videtur congruere, litteræ Gen. Tunc sequitur illa pars. *{ Secundum hanc itaque: }* in qua prosequitur hanc materiam secundum opinionem magis communem. Circa quod tria facit, quia primo ostendit illam materiam informem nominatam esse multis nominibus. Secundo, quare hoc sit, adducit plures rationes. Tercio specialiter descendit ad id, quod importatur nomine tenebrarum: Secunda ibi: *{ His omnibus vocabulis. }* Tertia ibi: *{ Tunc erāt tenebræ. }* Dicit ergo, quod secundum hanc opinionem magis communem: *{ In principio creauit Deus cælum, }* idest angelicam naturam, & terram, idest illam materiam confusam, & informem, quæ ideo est vocata est terra, quia inter cætera elementa terra est minus speciosa; Addit etiam, quod illa informis materia vocata est abyssus propter cōfusionem, & commixtionem, quam habebat. Subdit & tertio, quod illa materia vocata est aqua, super quam ferebatur Spiritus Domini, sicut voluntas Artificis super fertur suo operi, & suæ materiæ, quæ omnino subdita est voluntati suæ: & reddit rationem, quare vocata est aqua, quia omnia, quæ nascuntur ab humore, formati incipiunt. Tunc sequitur illa pars: *{ His omnibus vocabulis. }* Nam cum de quolibet vocabulo assignauerit Magister rationem: videlicet quare illa informis materia vocata sit terra: quare abyssus, & quare aqua. Hic vult reddere rationem, cur non vno, sed multis vocabulis sit vocata, & assignat ad hoc triplicem rationem, vt sit vna ratio ad instruendos simplices, qui magis per vocabula multa possunt instrui de aliqua re, quàm per vnum. Sit secunda ratio ad vitandos errores. quia si vno nomine vocaretur illa informis materia: fortè crederetur esse illud, quod illo nomine importatur. Sit etiam tertia ratio ad declarandam veritatem. Nam multis nominata est, quia multa inde formanda erant. Nam licet illa materia cerni, vel videri non posset: nominata est nominibus viabilium rerum, quæ inde erant fiendæ. quod totum factum est propter simplices, & paruulos, qui non possunt inuisibilia, & ignota comprehendere. Deinde cum dicit: *{ Tunc erant tenebræ. }* specialiter pertractat quid importetur nomine tenebrarum. Circa quod tria facit, quia primo facit, quod dictum est. Secundo mouet circa tenebras quandam quæstionem, & soluit. Tercio annectit dictæ quæstioni duas alias, & soluit. Secunda ibi: *{ Attende. }* Tertia ibi: *{ De qua. }* Dicit ergo, quod nomine tenebrarum non importatur aliqua res, sed solum vbi est absentia lucis: sic etiam nomine silentij, vbi non est sonus. & sic nuditas non est res aliqua, sed vbi non est

Greg. Hier.
& Bedæ opi-
nio de rerū
creatione.

Gen. 1.
Materia con-
fusæ & infor-
mæ, Abyssus,
& aqua.

Materia pri-
mo cur mul-
tis eorum vo-
cabulis nuncu-
petur.

Tenebræ
quid: & qd
silentium.

regu-

tegu mentum, & inanitas non est res aliqua, sed ubi non est corpus. **A**

Deinde cum dicit: { *Attende*: } quia ista est sententia Augustin. quod tenebra non est res aliqua. Arguit in contrarium per Scripturam dicentem: { *Benedicite lux, & tenebra domino*. } ergo tenebrae benedicunt dominum, ergo res aliqua.

Tenebrae
quomodo
benedi-
ant
domino.

Tenebrae
duplex.

Soluit, quod tenebrae possunt accipi multis modis, vel pro sola carentia lucis, & tunc non est res aliqua: vel pro illo corpore, quod priuatur luce, & tunc est res aliqua. In principio ergo erat tenebrae super faciem abyssi, quia nondum facta erat lux, quae decoraret opus domini.

Tunc sequitur illa pars, de qua prius, in qua mouet duas alias quaestiones, & soluit.

Circa quod tria facit, quia primo facit, quod dictum est. Secundo aliqua tangit de operibus sex dierum, & de quiete domini. Tertio narrat quot modis operatur Deus. Secunda ibi: { *Nec superest*. } Tertia ibi: { *Quatuor enim modis*. } Dicit ergo, quod priusquam tractet de luce, duo vult quætere de illa materia confusa.

Primo enim quærit de ea, quare dicatur materia informis, an quia caruerit omni forma, an propter aliud.

Secundo quærit ubi erat illa materia informis, & quantum se in altum protendebat.

Respondet ad primam quaestionem, quod non est dicta illa materia informis, quod caruerit omni forma, sed quia nondum pulchram, apertam, & distinctam receperat formam.

Soluit quaestionem secundam, quod ibi erat illa materia informis, ubi nunc subsistit sub forma: & quod tantum se in altum protendebat illa materia informis, quantum se protendunt super terram ista tria elementa: aqua, aer, & ignis. Nam quantum ista tria elementa se protendunt super terram nunc distincta, tantum se protendebant tunc permixta, & confusa. Vel, ut quidam volunt, ista materia se protendebat ultra firmamentum, iuxta illud: Benedicite aquae, quae super caelos sunt, domino, sed de hoc in quaestionibus literalibus apparebit. Deinde cum dicit: { *Nunc superest determinare in quot diebus ex illa materia fuerunt facta omnia*, } & dicit, quod in sex diebus, ita quod in 7. die requieuit dominus ab omni opere, quod patrauit. Requieuit quidem, quia postea non est operatus aliquod nouum opus, sed continuauit opera facta, de qua continuatione operum loquitur veritas in Euangelio:

Dei quies,
quo intelli-
genda.

Iean. 5.

{ *Pater meus, nunc operatus est, & ego operor*. }

Vltimo cum dicit: { *Quatuor enim modis*. }

determinat quot modis operatur

Deus: & dicit, quod quatuor, ut

patet in littera, & in hoc

terminetur senten-

tia praesentis

Distinctio

nis.

Q V A E S T. I.

De opere creationis.

QUAE I A Magister in littera specialiter de duobus facit mentionem, videlicet, de opere creationis, & de materia illa, ut substrata fuit illi operi, ideo de his duobus quaeremus. Circa opus autem creationis duo quaeremus. Primo de huiusmodi opere quantum ad creantem. Secundo quantum ad res creatas.

A R T I C. I.

An uerba Geneseos sint ratione posita.

Conclusio est affirmatiua.

D. Thom. 1. p. q. 46. artic. 3. Guil. Altfiosd. lib. 2. senten. q. & tract. 7.

QD primum sic proceditur. Quæritur quare in opere creationis non dicat Scriptura: Dixit Deus: Creetur coelum, & terra, & creata sunt, vel facta sunt coelum, & terra. cum in omnibus aliis operationibus distinctionis, & ornatus scriptura sic loquatur, iuxta illud: Dixit Deus: Fiat lux, & facta est lux: Dixit Deus: Fiat firmamentum, & factum est firmamentum: Dixit Deus: Fiant luminaria, &c.

Et videtur, quod in opere creationis magis debeat uti his verbis: Dixit Deus, quam in operibus distinctionis, & ornatus. Nam nullum opus creationis potest fieri, nisi a solo Deo, & per solum verbum diuinum, quia solus Deus est Creator rerum, opera autem distinctionis, & ornatus in multis facit Deus per secundas causas, quia multa distinguit, & ornat mediantibus secundis agentibus, ergo potissime in opere creationis debemus uti his verbis: Dixit Deus, id est, verbum genuit, in quo erat, ut fieret.

Præterea: potissime in opere creationis debemus de eo consentire, quod suum dicere est suum facere. In multis autem alijs operibus dicere possumus, quod suum fari est suum facere, ut in hoc distinguamus dicere Dei, & fari Dei: ut suum dicere sit suum verbum gignere: suum vero fari, sit, quod in verbo concepit, per foris causas, id est, per exteriores causas explicare. unde fatum secundum Augustinum, de Ciuitat. circa principium potest dici vis siderum: vel ordo secundarum causarum, ut quæ Deus in mente concepit, per sidera: & per has Aegid. super ij. Sen. Aaa secun-

Dicere, & fa-
ri q. d. in Deo
differt.

Fatum quid
Tomo 5.

secundas causas quasi fatur, idest foris ostendit, & operatur. Potissimè ergo opus creationis debemus referre ad diuinum dicere, quia solus Deus dicendo, & verbum gignendo illud opus operatur.

Tomo 3.
Auctoritas
sacrae scri-
pturae quæ-
ta sit idem,
in Prologo.
& infra q. 2.
art. 4.

IN CONTRARIUM est, scriptura sacra Gen. de qua dicit Augu. 2. super Gen. quòd maior est huius Scripturae Auctoritas, quàm totius humani ingenij perspicacitas. Cum ergo illa scriptura in opere creationis vsa sit his verbis: In principio creauit Deus cælum, & terrā. in alijs vero operibus vsa sit: Dixit Deus: Fiat, & factum est, debemus credere, quòd totum rationabiliter dictum sit, vt in illo opere creationis non fiat mentio de dicere Dei, sed in alijs operibus de hoc fiat mentio.

RESOLVTIO.

Dicitur: In Principio creauit Deus, non autem dicitur: Fiat, vel Creatur cælum, quia Deus creauit dicendo; verbum gignendo: quod verbum dicendo, & gignendo fecit lucem, & alia: cunctaque facta sunt in verbo, & per verbum: adde quòd informitas materiae fiebat, quæ verbo dissimilis est.

Tomo 3.

RESPONDEO, quòd August. hanc quæstionem mouet in primo super Gen. ad litterā circa principium dicens: Cur ita dictum est: In principio creauit Deus cælum, & terram? Et nō dictum est: In principio dixit. Fiat cælum, & terra, & facta sunt cælum, & terra, sicut de luce dixit Deus: Fiat lux, & facta est lux. Assignat autem Augu. duas rationes ad hoc. Quarum prima potest adaptari ad opinionem illam non ita communem, videlicet, quòd omnia sunt simul creata, & distincta, quam Aug. videtur magis asserere. Alia vero ratio potest adaptari ad opinionem aliam magis communem, quòd omnia fuerunt simul creata in materia informi, sed postea fuerunt distincta, & ornata per opera sex dierū. Nos autem assignabimus etiam rationem tertiam, quæ ad vrranque opinionem poterit adaptari.

Propter primum sciendum, quòd cum dicitur: In principio creauit Deus cælum, & terram. Et postea subdit: Fiat lux, & facta est lux, & dixit: Deus: Fiat firmamentum, non ostenditur ex hoc aliud, & aliud factum: sed per primū dīctum ostendit, quòd factum est: per alia dicta declaratur modus fiendi. Nam in principio fecit Deus cælum, & terram. Ibi enim cælum stat pro cælo Empyreo, vel per cælum intelliguntur angeli, quia cælum Empyreum secundum Bedam, & secundum Sanctos statim cum fuit factum, mox sanctis angelis est repletum. Vel per cælum intelligitur tota illa moles a globo lu-

A nati: supra quam molem fuerunt creati sancti Angeli. Per terram vero intelligitur tota moles a globo lunati infra, idest, omnia hæc inferiora elemēta. Est ergo sensus, quòd in principio creauit Deus cælum, & terram, & creauit hoc modo: quia creauit dicendo, & verbum gignendo, quòd verbum dicendo, & gignendo fecit lucem, & firmamentum, & omnia alia, quæ explicantur per opera sex dierum. Quia ergo fuit totum simul factum, non potuit totum simul esse dictum. totum ergo fuit simul secundum Augustinum, & factio rerum, & modus fiendi. Sed non potuit totum simul dici, sed prius narratur factio, & creatio rerum, cum dicitur: In principio, & cæt. postea per partes explicatur modus fiendi, quia simul cum cælo, & terra dicendo, & verbum gignendo, fecit lucem, & firmamentum, & alia.

B aduertendum ergo, quòd iste modus, vel ista ratio, quare non dicitur: In principio dixit Deus, & postea sequitur: In alijs: Dixit Deus, consonat opinioni Augu. ponentis omnia simul facta, & distincta, quæ per Moysē non potuerunt simul esse dicta, & prolata. Aduertendum etiam, quòd secundum Augustinum primo super Gen. aliter operatur homo, aliter operatur Angelus, aliter Deus. Quia homo operatur motibus corporis, quia mouendo manus, vel pedes, vel alia organa corporis operatur, etiam intelligendo, & volendo non potest operari, nisi motu corporis, quia non potest intelligere, non facta aliqua motione in organo phantastico, quòd est organum corporale. Et si non potest intelligere, sine tali motu, non potest etiam velle. quia voluntas non potest esse in actu, nisi intellectus: vel virtus apprehensiva sit in actu, quia bonum apprehensum est motuum voluntatis. Angelus vero operatur motibus temporis, quia operatur per successionem affectionum, vt si modo operatur vnum, postmodum operatur aliud, oportet, quòd modo velit vnum, modo velit aliud, quòd sine successionem, & sine motu temporis esse non potest: Vtrum autem tempus illud dicatur æquiuoce cum tempore nostro, non est præsentis speculationis. Sed Deus operatur rationibus incommutabilibus, & æternis, quæ sunt in verbo sibi coæterno. ergo cum dicitur: In principio creauit Deus cælum, & terram, narrantur res factæ a Deo. Cum postea sequitur: Dixit Deus: Fiat lux, i. verbum genuit, per quòd factū est firmamentū, traditur modus fiendi, quia hoc modo operatur Deus per rationes incommutabiles, quæ sunt in verbo sibi coæterno. Ecce ergo prima ratio, quare in principio creationis nō oportuit dicere: Dixit Deus, quia dixit Deus, per tinet ad modum fiendi, & in principio omnia fuerunt facta simul secundum opinionem Aug. postea fuit narratus modus fiendi.

Secunda autem ratio huius diuersitatis, quare non dicitur: In principio dixit Deus: & postea de alijs dicitur: Dixit Deus, tangitur ab eodem Augustino in dicto libro super Gen.

Homo, Angelus, & Deus diuersimode operatur ex D. Aug. t. i. idē ioh. d. 13. q. 3. artic. 1.

Quare non dicitur: Dixit Deus: fiat cælum, & terra.

Informitas,
& imperfectio
verbo
dissimilia.

Gen. quia secundum ipsum primum fiebat informitas materię, siue spiritualis, siue corporalis. Tunc ergo non erat dicendum: Dixit Deus: Nec erat fienda mētio de verbo, quod gignitur, & producitur per dicere Dei. quia informitas, & imperfectio dissimilis est à verbo. Ergo quia in principio, quando Deus creauit cælum, & terram, quia fecit materiam adhuc informem, & imperfectam, non erat fienda mētio de dicere Dei, nec de verbo eius: sed postea, quando fecit lucem, & firmamentum, & incēpit res perficere, eas distinguendo, vel decorando, fienda erat mentio de dicere Dei, & verbo eius. Nā si informitas, & imperfectio dissonant verbo diuino: distinctio, & formositas sunt consona sibi. ista autem ratio consonat opinioni comuni, quę prius ponit materiam informem productā, & postea per intervalla 6. dierum dixit eam distinctam, & ornatam.

Possumus autem rationem tertiam assignare, quę ad opi. utrāque poterit adaptari. Nam ambę istę rationes concedunt, q̄ in prima creatione rerum, quę fuit ante omnem diem, non fit mentio de verbo Dei, sed in alijs operibus, quando distinxit, & ornavit, fit huiusmodi mentio. Nos autem dicere possumus, q̄ in utraque fit mentio de verbo Dei, nam cum dicitur: In principio creauit &c. secundum vnum modum exponendi, vt Aug. pluries tangit super Gen. exponetur: In principio, idest in verbo, in quo erant rationes incommutabiles omnium creatorum, Creauit Deus cælum, & terram. fit ergo mentio de verbo cum dicitur: In principio, idest in verbo, & fit mentio de verbo cum dicitur: Dixit Deus, idest verbum genuit, aliter tamē, & aliter. Nam cum dicitur: In principio, fit mentio de verbo obscure, & occulte, Sed cum dicitur: Dixit Deus, fit mentio de verbo clare, & aperte. quia nihil est aliud dicere, quā verbum formare, vel gignere. Ergo cum arguitur: Quare in principio, quando Deus creauit res, non fit mentio de verbo, sed quando distinxit, & ornavit, fit mentio de verbo; soluemus per interemptionem. quia utrobique fit mentio de verbo, primo obscure, & occulte: postea clare, & aperte. Aduertendum autem, quod ista ratio, siue ista responsio ad utranque opinionem adaptari potest. Nam siue ponamus res simul esse productas distinctas, & ornatas: siue per hęc sex dierum volumina fuisse facta, semper consonabit, q̄ debebat primo fieri mētio de verbo occulte, & postea clare. Nam & si fuerunt omnia illa simul, illud prius fuit dictum per quoddam inuolucrum, & postea fuit per partes declaratū. Conueniebat itaque, q̄ prius fieret mentio de verbo sub quodam inuolucro, & postea clare ageretur de ipso. si vero illa omnia non fuerunt simul facta, sed prius fuerunt res productę, & postea per intervalla temporum fuerunt distinctę, & ornate; consequens est, quod res prius fuerunt occulte in materia productę, & postea fuerunt per suas species declaratę, & decoratę.

Verbi mentio
obscura,
& aperta.

Verbi mentio
cur ob-
scura prius,
quā aperta.

A Et quia omnia hęc fuerunt facta in verbo, & per verbum, prius fienda erat mentio de verbo in quadam obscuritate, postea agendum erat de verbo Dei clare, & distincte.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendū, quod si in creatione potissime fienda est mentio de verbo Dei; quia solus Deus potest creare, & omnia creantur per verbum Dei; patet, quod siue teneamus opinionē Ang. quod omnia simul fuerūt producta distincta, & ornata siue nō: tamen quę potuerunt simul esse facta, non potuerūt per Moysem, nec per aliquem hominem simul esse dicta, sed prius fuerunt propositę res factę in quadam vniuersalitate, & per consequens sub quadam obscuritate: & postea fuerunt per partes propositę distinctę, & clare, & quia hoc utroque modo, videlicet primo obscure, postea clare fit mentio de verbo; secundum hanc opinionem primum argumentum est iam solutum. Si vero loquamur secundum opinionem magis communem, quę est aliorum, magis patet sic esse, vt dictum est, & per hęc patere potest solutio ad secundum.

B

ARTIC. II.

An Angeli cum Mundo creati fuerint.

Conclusio est affirmatiua.

C

Aegid. supra Distinct. 2. q. 1. artic. 1. D. Thom. 1. p. q. 61. artic. 2. & 3. Et 2. sentent. scri. 2. d. 12. artic. 2. & 3. Item de Pot. q. 3. art. 18. & 19. D. Bonan. d. 13. artic. 1. q. 1.

E C V N D O quæritur de creatione quantum ad res creatas. Et quæritur de illa creatione, quę explicatur per opera sex dierum: Vtrum ibi agatur de productione angelorum.

Et videtur, quod non per Magistrum in littera dicentem: Hęc de angelicę naturę conditione dicta sufficiant: Nunc superest de aliarum quoque rerum creatione, & præcipue de operibus sex dierum &c. Videtur ergo, quod opera sex dierum pertineant ad alias res, quā ad naturam angelicam.

Præterea: Dam. 2. lib. cap. 3. loquitur de Gregor. Nazianzeno sic ipsum sensisse angelos conditos esse ante omnem generationem, idest ante mundum.

Præterea Ecclesi. 1. scribitur, quod prior omnium creata est sapientia, quod Aug. exponit super Gen. ad litteram de sapientia angelica. Si ergo prior omnium creata est sapientia angelica, ergo creata est ante mundum.

Ecl. 1.

Aegid. super ij. Sen. Aaa 2 Præ.

Præterea. Isid. primo de summo bono. cap. 10. ait, & hæc sunt verba eius: Ante omnem mundi creationem creati sunt angeli.

Cœcus qua-
tuor.

IN CONTRARIUM est, quod communiter ponunt quatuor cœca, videlicet cœlum Empyreū, Natura angelica, Tempus, & illa Materia informis.

Præterea: Beda loquens de cœlo Empyreo dicit, quod mox, quod factum est, sanctis angelis est repletum. Non ergo ante, sed simul cū cœlo Empyreo, & simul cum mūdo creati sunt angeli.

RESOLVTIO.

Angeli cum Mundo creati sunt. Idque ex partiū mundi in se, & ad Deum ratione congruebat. De ipsis autem in Genesi mentio non, nisi figuratiua locutione ob Populi ruditatem, facta fuit.

Mundi crea-
tio ante om-
nem diem.

RESPONDEO dicendum, quod in illis operibus sex dierum creatus est mundus, & omnia, quæ sunt in mundo. Vel si volumus loqui secundum modum Sanctorum, ante omnē diem creatus est totus mundus, & omnia quæ sunt in mundo, vel secundum se, sicut angeli, & cœlum Empyreum: vel informem materiā, ut alia corporalia postea per dies sex sequētes ex illa informi materia res fuerunt productæ indistinctæ, & ornatae. Cum ergo quæritur: Vtrum in illa creatione, quæ postea ordinatur per opera sex dierum, creati sint angeli: vel quod idem est, vtrum simul cum mundo creati sint, dicere possumus, quod vel quæritur: quid factum fuerit, vel quid fieri potuerit, vel quid congruum fuerit fieri.

Quantum ad primum sic quærat de hoc, quid factum fuerit, ad hoc potest esse triplex dubitatio, vel quātum ad rem factam, idest vtrum ipsa res, quæ est natura angelica, sit facta cum mundo: vel quantum ad modum fiendi, ut vtrū sit facta eo modo, quo factus est mundus: vel quātum ad Scripturam sacram, vtrum Scriptura sacra, cum loquitur de factione mundi, loquatur de factione angelorum. Propter primum sciendum, quod ipsa natura angelica facta est simul cum mundo. Vnde Aug. primo super Gene. exponens multis modis illud: In principio: Primo, pro principio, idest pro initio temporis. Secundo pro principio, idest ante omnia. Terno pro principio idest verbo diuino: ait, q in huiusmodi principio creauit Deus cœlum, & terram, idest omnem corporalem creaturam, & spiritualementem. In multis etiam alijs locis adaptans ista duo: cœlum, & terram, dicit, quod in principio creauit Deus cœlum, & terram, idest angelicam naturam, & terrā: idest illam informem, & confusam materiam. Magister etiam in præsentis Distinctione i pluribus locis in littera dicit, in principio creasse Deum cœlum, idest angelos, & terram, idest materiam quatuor elementorum, vel totam illam informem materiam. Quare si

Angeli si-
mul cū mū-
do.

Gen. 1.

A in principio, idest in initio tēporis, & ante oīa, & in verbo creauit Deus cœlum, & terram. i. angelos, & omnem corporalem creaturam, idest superiorem inferiorem; & interiorē idest mediam, ut idem Aug. ait in principio super Gene. cum per corporalem creaturam intelligatur mū-
B dus, vel in omni corporali creatura intelligatur siue includatur mundus, patet angelos factos in initio temporis esse simul cum mundo. Quantum ergo ad ipsam rem factam. i. quantum ad ipsam naturam angelicam prout est facta: pater, q est facta simul cum mundo. Quantum etiam ad modum fiendi, aliquā similitudinem habet in factione mundi. quia sicut mundus factus est cum informi materia, & postea fuit mundus formatus distinctus, & decoratus, sic ipsa natura angelica prius facta fuit informis, & tenebrosa, postea cōuersa ad Creatorem, facta est luminosa. Vnde Aug. in eodem super Gen. ait, q vtraque informis materia: spiritualis, & corporalis dicta est cœlum & terra: & subdit, quod spiritualis vita in se, non cōuersa ad Creatorē, sup-
T. 1. p. 1. ple, intelligitur per cœlum in principio factum. Et idem ibidē dicit, q per tenebrosam abyssum intelligamus naturam vitæ spiritualis informē. ergo sicut mundus prius fuit informis, & postea formatus: sic natura angelica prius fuit tenebrosa, & informis, postea formata fuit & lucida. Vnde idē Aug. 12. Confess. per cœlum in principio factum intelligit naturam angelicam. Postea in 13. per factionem lucis intelligit illuminationem angelicæ naturæ, ergo sicut prius fuit factum cœlum, & postea fuit facta lux: ita prius fuit facta natura angelica, & postea fuit illuminata.

Viso quomodo ipsa res, quæ est natura angelica, fuit simul facta cum mundo: & habito quomodo modus factionis angelicæ assimilatur modo factionis mundi; volumus ostendere tertium per comparisonem ad Scripturam sacram. Vtrum scriptura sacra: cum tractat de creatione mundi, tractet de creatione naturæ angelicæ. Ad quod dici potest: Aut loquimur secundum se, & in propria forma, aut figuratiuē, & sub alio nomine. Si loquimur secundū se, & in propria forma, Scriptura sacra, & specialiter scriptura Gen. nullam mentionem facit de angelis. quia Moyses loquebatur secundum August. populo rudi, & grosso. ideo non est locutus ei de angelis sub propria forma. quia non potuisset hoc capere. Sed si loquimur de angelis locutione figuratiua, & sub specie alia, sic in ipsa scriptura Gen. fit mentio de angelis. quia per cœlū intelliguntur angeli ad creatorem nondū conuersi: per lucem factam prima die intelliguntur angeli per creatorem illuminati: & ad creatorē iam conuersi. Vnde tanta creditur fuisse morula inter angelos creatos, & angelos factos tenebras per peccatum a Deo auersos, & angelos factos lucem per gratiam ad dominum conuersos: quanta fuit morula inter creationem cœli, per quod signatur angeli ibidem creati: & inter

Angeli crea-
ti sub no-
mine simili,
quo factus
est mundus.

Tome 1.

T. 1.

Angelorum
mentio in
Genesi quo
modo.

Morula in-
ter creatio-
nem, & lau-
plum.

crea-

creationem lucis diuise a tenebris, per quam lucem intelliguntur Angeli iam conuersi, & per tenebras Angeli auersi.

Angeli ante
se, & post
mundum an
potuerint
creari.

Postquam declarauimus quantum ad id, quod factum fuit de productione Angelorum per respectum ad productionem mundi, quantum ad rem factam, & quantum ad modum fiendi, & quantum ad scripturam sacram, volumus declarare hic non solum quantum ad id, quod factum fuit, sed quantum ad id, quod fieri potuit, sic enim factum fuit, & sic se habuit veritas, quod Angeli facti fuerunt cum mundo. Et modus factionis Angelorum assimilatur modo factionis mundi. Volumus tamen de hac materia loqui quantum ad id, quod fieri potuit. Nul- li enim dubium est, quod potuerunt fieri post mundum, potuit enim Deus etiam tempore, vel duratione prius creare mundum, & postea cre- asse angelos, sed forte dubium videretur: Vtrum potuissent creari Angeli ante mundum, loquen- do de, ante, duratione, & tempore, ita quod per aliquam moram creatio Angelorum præces- sisset creationem mundi. Videretur namque, forte aliquibus hoc fieri non posse, quia sicut Angeli non possunt fieri de nihilo materialiter, ut quod ipsum nihil fiat Angelus, sed possunt fie- ri de nihilo ordinaliter, id est, post nihil, ut post- quam Angelus erat nihil, fiat aliquid, & fiat Angelus ita, ut videtur, non potest fieri Ange- lus in nihilo localiter, ut quod ipse Angelus fiat in nihilo, & quod nihil sit locus Angeli. quare si Angeli fuerunt facti ante mundum, fuerunt facti in nihilo, cum nullus locus esset, ubi esse possent. Aduertendum ergo, quod Angelus non indiget loco ad sui esse, quod enim res spiritualis substantia non indigeret loco, in quo sit, non solum est verum, sed etiam est com- munis animi conceptio apud sapientes, iuxta il- lud Boet. Communis animi conceptio apud sapientes est spiritualia in loco non esse. Ad hanc ergo veritatem declarandam dicamus, quod tria dicuntur de locato per comparatione ad locum, videlicet, quod locatum est æquale suo loco, & econuerso.

Lib. 4. phyf.
t. c. 13. & 30.

T. c. 4.

Secundo dicitur de locato, quod conseruan- tur in suo loco, quod potissime intelligendum est de suo loco proprio, ut graua conseruantur deorsum, & leuia tursum.

T. c. 30.

Tertio dicitur de locato, quod quiescit in suo loco. Nam propter hoc locatum mouetur ad suum locum, ut quiescat ibidem. Secundum autem hæc tria possunt accipi illa tria, quæ in 4. Phyfico. ponuntur in distinctione loci, videlicet, quod locus est vltimum continentis immobi- le. Locus quidem est quid vltimum propter adæquationem ad locatum. Nam si aliqua res esset in aere, & aer, ut est corpus, esset locus illius rei, locus esset maior locato, & si recederet illa res, cum huius loco esset quid maius seipsa, aer ergo, ut est corpus, non habet rationem loci: sed vltima superficies aeris immediate attingens rem, quæ est in ere, est locus huius rei: ita quod si res

T. c. 41.

A sic locata recederet cum suo loco, & huiusmodi vltima superficie, non esset quid maius, quam es- set prius, ita quod locus est quid vltimum propter ad æquationem ad locatum.

Secundo locus est vltimum continentis pro- pter conseruationem, ut quia habet conseruare locum: ut si sit aliqua res in loco, ubi est apta nata contineri, magis conseruatur ibidem, quam alibi.

Tertio locus est vltimum, continentis immo- bile propter quietationem. nam propter hoc mouetur locatum ad locum, ut quiescat in lo- co, quare si locus secundum, quod huiusmodi esset quid mobile, non esset ibi quies. Et inde est, quod si naui sit in flumine, & sit ligata ad stipitem, magis totus fluuius habebit rationem loci, quam pars fluuij. nam sic ligata semper erit in eodem loco, quia semper habe- bit eundem ordinem ad totum fluuium, non autem habebit eundem ordinem ad partes flu- uij, quæ semper successiue fluunt sub ipsa. His visis, dicamus, quod æqualitas locati ad locum requiritur propter magnitudinem locati, ut tan- tus sit locus, quantum est locatum. sed con- seruatio, & quies locati, in loco requiritur pro- pter indigentiam locati. Et ideo locatum moue- tur ad locum, ut contineatur ibi: & ex hoc con- seruetur, & quiescat ibi, quia propter conser- uationem, & quietem locatum indiget loco.

Arist. 4. phy
sic. c. 41.

Loci tresco
ditiones no
cessariæ.

Angelos in
loco esse im
possibile ē

C Omnia autem ista tria concludunt, quod vel est impossibilitas Angelorum ad locum, vel est nul- la necessitas eorum ad locum, nam quantum ad commensurationem, & æquationem locati ad locum, impossibile est Angelos esse in loco, quia res spiritualis rei corporali, & carens magnitu- dine molis, habenti quantitatem molis æquari non potest, & secundum hoc verificatur illud di- ctum Boetij, esse cōem conceptionē animi apud sapientes, spiritualia in loco non esse. non enim spiritualia sunt in loco, nec æquatur loco, quod est proprium his, quæ sunt in loco: sed sunt in lo- co, quia applicant virtutem suam ad locum, vel quia operantur in loco. Vnde de spiritualibus cū dicimus, hic sunt, propriè loquendo, deberemus dicere: hic operantur, ut vult Dam. i. libr. ca. 16.

Angeli lo-
co corpores
nō indigēt,

Quantum vero ad secundum, & tertium, ut quia mouentur ad locum, vel quia quiescunt in loco, si volumus hoc ad spiritualia referre, dice- mus, quod locus spiritualium est ipse Deus, ad eum enim mouemur, & in ipso quiescimus. Iuxta il- lud Ang. circa principium Confess. Ad te nos fe- cisti domine, & inquietum est cor nostrum, do- nec requiescat in te. Et iuxta illud Aug. 12. Con- fess. Quod est amor in spiritualibus, hoc est pon- dus in corporalibus. Et idem ibidem ait: Amor meus, pondus meum, eò feror, quocunque feror. Spiritualia ergo indigent loco, ut conseruentur in loco, quia indigent Deo, ut conseruentur in Deo. Ipsi et spiritus peruersi conseruari nō possunt, ni- si in Deo: & nulla creatura conseruari pōt, nisi in ipso. oībus quidē, quibus indigent spiritualia, in- digēt & corporalia, & non econuerso. ut si spiritua-

Tomo 1.

Tomo 1.

Agid. super ij. Sen. Aaa 3 lia

Anima hu-
manæ an
corpore in-
digeant.

T. c. 11.

Tom. 1.

Angeli quò
corpore ali-
quo modo
indigeant.

Felicitas a-
nimæ prin-
cipaliter in
amore.

lia indigent Deo, vt conferuentur in Deo, sed si aliqua corporalia indigent aliquo corpore, vt conferuentur in eo: spiritualia verò, & potissimè angeli nullo indigent corpore, vt conferuentur in ipso. Ipsæ etiam animæ nostræ, licet sint formæ corporis, vt creentur in corpore, tamen, simpliciter loquendo, nō indigent corpore, vt conferuentur in ipso. Immo separantur a corpore, sicut perpetuum a corruptibili, vt patet 2. de anima. Indigent enim animæ nostræ corpore ad quietandum appetitum naturalem, quem habent ad administrandum corpus, iuxta illud August. 12. super Genesi. circa finem. Quod inest animæ separatæ quidam appetitus administrandi corpus: quo appetitu retardatur quodammodo: ne tota intentione pergat in ipsum summum cælum. Anima itaque beata separata a corpore propter appetitum naturalem, quem habet administrandi corpus: eo appetitu retardatur aliquantulum in beatitudine sua, ne omnino feratur in illud suum cælum, idest in Deum. Animæ ergo nostræ non indigent corpore, modo, quo dictum est: sed angeli nullo istorum modorum indigent corpore. quia nec conferuntur in corpore, nec habent naturalem appetitum ad administrandum corpus, nisi naturalitas appetitus referatur ad obedientiam Creatoris, vt in tantum habent naturalem appetitum administrandi corpora, vt puta mouere cælos, & alia corporalia; in quantum ad hoc ordinantur ex obedientia Creatoris, cui vt beati sint, naturaliter appetunt obedire, quia omnis virtus secundum Damascenum est secundum naturam: & vitium contra naturam.

Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, quod quantum ad commenturationem, & adæquationem locorum ad locum nullo modo angeli possunt ordinari ad locum: vt autem conferuentur in loco, nullo modo indigent corpore, vel aliquo corporali loco, sed vt moueantur, & quiescant in loco: sic non corpus aliquod, sed solus Deus est eorum locus, ad quem non nisi per amorem mouentur, & quiescunt. Præsupponit enim motus ille cognitionem, sit enim per amorem, vt sicut graua mouentur, & quiescunt in loco per pondus: sic spiritus per amorem quiescunt in Deo. Ex his autem patere potest, in quo sit felicitas principaliter animarum, & angelorum, quia in amore. Nam si graua possent esse beata, beatitudo eorum esset ex eo, quod mouentur ad centrum, & quiescunt in centro. Et quia hoc fit per pondus, vel per grauitatē, consequens est, quod per pondus, & per grauitatem contingeret ea esse beata. Sic quia animæ, & angeli mouentur ad Deum, & quiescunt in eo per amorem, in amore principaliter consistit eorum felicitas, cum amor in spiritualibus sit id, quod pondus in corporibus. Ex his autem manifeste colligimus, quod angeli potuerunt esse ante mundum, quia nullo modo possunt ordinari ad locum corporalem, vt adæquentur ad ipsum, & nullo mo-

do indigent loco corporali, vt conferuentur, & quiescant in ipso.

Habito vtrum angeli fuerint creati cum mundo, quantum ad id, quod factum fuit, & ostenso vtrum necesse fuerit eos sic creari, quantum ad id quod fieri potuit; Volumus declarare tertium: Vtrum fuerint sic creati, quantum ad id, quod fieri congruit. Possumus autem assignare triplicem congruentiam, quod congruum fuit eos creari cum mundo, vt sit Vna congruentia ex connexionione partium vniuersi. Secunda ex ordine huiusmodi partium in se. Tertia ex ordine talium partium ad Deum.

Prima congruentia sic patet: Nam si non fuissent creati angeli simul cum mundo, nō fuissent a principio connexæ partes vniuersi. Cum ergo principalior pars vniuersi sint spiritualis substantiæ; congruum fuit, vt ab ipso primordio mundi crearentur angeli cum mundo, & essent connexi mundo, vt ab ipso huiusmodi exordio partes vniuersi essent connexæ, & ipsa spiritualia connexa essent corporalibus creaturis.

Secunda congruentia sumitur ex ordine ipsarum partium vniuersi ad se inuicem. Nam secundum Aug. 3. de Trinit. per corpora superiora reguntur ista inferiora: & per spiritualia secundum ipsum ibidem reguntur corporalia omnia. vt ergo iste ordo seruaretur, congruum fuit, quod ab ipso principio simul cum corporali creatura crearetur spiritualis, per quam administranda erat corporalis. Ex quo vna pars vniuersi per aliam administranda erat, congruum fuit, vt simul crearentur, cum per vnā sine alia huiusmodi administratio, vel huiusmodi regimen, vel gubernatio esse non posset. Quod si dicatur, quod creatura spiritualis non statim a principio mundi incipit administrare, vel rege corporalem; dicemus: si non statim incipit eam administrare, statim incipit eam decorare, quia mox, cum creatum est cælum Empyreum, sanctis angelis est repletum ornantibus, & decorantibus ipsum. Quod si angeli a principio non fuerunt sancti quantum ad gloriā (quia a principio nō sunt creati beati) fuerunt sancti quantum ad innocentiam, quia omnes creati sunt innocentes: & si ipsam innocentiam vellemus accipere pro quadam beatitudine, a principio omnes creati sunt beati, idest innocentes. Ex his ergo duobus a principio simul cum mundo fuerunt creati angeli, vt a principio mundum decorarent, & a principio simul cum eis creatum esset, quod debebant administrare, vt postea, iubente Deo, administrarent, & gubernarent illud.

Tertia quidem congruentia est ex ordine partium vniuersi ad Deum, quia, vt concludit Philosophus 12. Metaphysicæ, totus mundus idest omnis creatura spiritualis, & corporalis est vnus principatus: & Deus est vnus Princeps istius vnus principatus. vt ergo Deus vnus princeps toti vniuerso principaretur, idest spiritualibus, & corporalibus creaturis; congruum erat, vt totum

Angelos si-
mul cum
mundo crea-
tos esse aq
congruum
fuerit.

To. 1. c. 5.

T. c. 11.

ut totum simul crearetur spiritualis, & corporalis creatura.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendum, quod opera sex dierum dicuntur alia à productione spiritualium creaturarum, quia in propria forma, & sub proprio nomine inter opera sex dierum, vel in creatione mundi, quod fuit ante omnem diem, non agit de spiritualibus creaturis: figuratiue tamen, & sub nomine corporaliū agitur de eis, quia per creationem cœli: quod potest intelligi de cœlo empyreo, signatur creatio Angelorum, quia illud cœlum mox creatum Sanctis Angelis est repletum. Per productionem vero lucis potest intelligi perfectio spiritualis creaturæ, quia cum facta est illa lux conuersa est spiritualis creatura ad Deum, iuxta illud Aug. 1. super Gen. Ipsa intellectualis vita, quæ nisi ad Creatorem illuminanda conuerteretur, fluctuaret in formiter: conuersa autem illuminata est.

Ad id autem de Gregorio Nazianzeno Angeli creati ante mundum: Et ad illud de Ecclesiastico, quod prior omnium creata est Sapientia, idest, intellectus Angelicus. Et ad illud de Isido. quod ante omnem mundi creationem creati sunt Angeli; Dicere possumus, quod omnes istę prioritates accipiendę sunt non ordine temporis, sed ordine dignitatis, vnde Isidorus: cum dixisset, ante creationem mundi creati sunt Angeli; Subdit, q̃ ante omnem creationem Angelorum conditus est Diabolus, & exponit se, quod istud prius fuit, ordine prelationis, non temporis quantitate, idest, fuit prius dignitate, non tempore. vnde sicut Angeli, ut dicit August. 1. super Gen. sunt superiores cœlis, non loco, sed sublimitate naturæ. ita dici potest, quod Angeli creati sunt priores cęlis, non tempore, sed dignitate naturæ.

QVÆSTIO II.

De opere creationis.

O S T E A quæritur de opere creationis, ut comparatur ad tēpora, & ad dies. Et circa hoc quærentur quatuor. Primò quæritur de opere creationis, ut comparatur ad tempus, prout tēps comparatur ad alia cœua. Et erit quæstio, virum in illo primo opere creationis, fuerit dare tantum illa quatuor cœua, non plura, neque pauciora. Secundò quæritur de illo tempore, qđ fuit in primo opere creationis: Virum sit idem cum in isto tempore, vel sit sumptum æquiuocē per comparationē ad illud tēpus. Tertiò quærit de opere creationis per comparationem ad tempus: Virū illud tempus fuerit in tēpore, vel quomodo se habuerit ad tempus. Quarto quærit de opere creationis per comparationem ad dies. sic enim proponebatur supra in quæstionibus. quod quærendum erat de opere creationis per compa-

A rationem ad tempora, & ad dies. Quæritur enim de opere creationis per comparationem ad dies, de quibus fit mentio post illud opus, quomodo se habeat ad illos dies.

A R T I C. I.

An in opere creationis quatuor cœua recte assignentur.

Conclusio est affirmatiua.

D. Tho. 1. p. q. 66. artic. 3. Et 2. scri. 2. senten. d. 12. q. 1. artic. 5.

Ad primum sic proceditur: & videtur, quod in illo primo opere creationis incompetenter assignentur quatuor illa cœua: videlicet, Cœlum Empyreum: Natura angelica: Materia ī formis, & Tempus. Nam tempus est mensura rerū corporalium. nam secundum Augustinum, vbi-
cunque tractat de hac materia: a corpore incēpit tempus, nam in productione corporum nulla fuerunt tempora, sed sicut corporibus assignatur tempus, sic assignatur & locus; fuerunt ergo quinque cœua.

Cœua quatuor.

Præterea tempus est quoddam accidens, ut cōmuniter arguitur, quia est passio primi motus, ut vult Philosophus in 4. Physi. sed in illo primo opere creationis fuerunt alia multa accidentia concreata præter tēpus, ergo præter illa quatuor multa sunt alia cœua.

T. c. 98. 102. 130.

Præterea tempus complementum suum hēt ab anima, quia secundū Philosophū in 4. Physi. Tempus est numerus motus secundum prius, & posterius, quod exponens Commentator dicit: Tolle animam meam numerantem, non remanet nisi motus, & res mota. cum ergo in illo primo opere creationis, quod fuit ante omnem diem, non fuerit producta anima, quæ creditur fuisse producta in 6. die, quando formauit Deus hominem, iuxta illud: Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuētem: ergo, quia non erat adhuc anima numerās, non erat adhuc tempus, quando erant alia cœua.

T. c. 107.

Com. 98.

Gen. 2.

D Præterea tempus est numerus motus primi mobilis: sed primum mobile videtur esse firmamentum, quod fuit factum secunda die. ergo in primo opere creationis non fuit tempus, & per consequens non fuit vnum de quatuor cœuis.

I N C O N T R A R I V M est Beda, & alii Sancti, qui assignant præfata quatuor cœua.

RESO.

RESOLVTIO.

*Cœua quatuor simul natura creata fuerunt: hoc est,
Cælum Empyreum :
Natura Angelica :
Materia informis, & Tempus.*

R E S P O N D E O dicendum, quod ponendo quatuor cœua, oportet nos loqui secundum communem opinionem Sanctorum, secundum quam omnia sunt facta simul in materia, sed non omnia fuerunt distincta per formam, oportet ergo ex verbis Gen. omnia ista sumere, quia communis opinio Sanctorum se conformat Gen. prout sonat ibi littera. Ibi enim non fit mentio de natura angelica directe, quæ est primum cœuum, sed fit mentio de cœlo, & de terra, de abyssu, & de tenebris, de aquis, & de spiritu Domini, qui ferebatur super aquas. Per cælum itaque intelligitur secundum cœuum: Per terram, abyssum, & aquas, intelligitur tertium cœuum, scilicet materia informis, quæ multis nominibus est nominata, qui multa inde fienda erant: vel quia si vno nomine nominaretur tantum, vnum crederetur illud esse, per quod illud nomen significatur, & non erat vnum aliquid, sed erant multa in quadam confusione, & indistinctione. Per spiritum Domini, qui ferebatur super aquas, possumus intelligere tempus, quod est quartum cœuum, nam spiritus Domini ferebatur super aquas, non quod feratur in se, sed dicitur ferri super aquas, quia fecit aquas illas ferri, labi, & moueri. ferebatur ergo spiritus Domini non in se, cum sit Deus, apud quem non est transmutatio, sed in suo effectu ferebatur super aquas, à principio ergo fuit cælum, materia informis, & motus: sed motus non potest esse sine tēpore, ergo a primo principio fuit tempus.

Materia eorum multis modis appellata.

Spiritus Domini ferebatur super aquas.

Angelorum mentio cur in Gen. non fiat.

Angeli cœlo figurati Tomo 1.

Angeli abyssu figurati.

Primum autem cœuum videlicet natura angelica, quæ in dignitate præcedit omnia alia, sub proprio nomine in Gen. non est posita, quia populus, cui loquebatur Moyses, erat, ut diximus, rudis, & grossus, & spiritualia capere non valebat, sed per corporalia dabantur eis intelligi spiritualia. Fit autem mentio in Gen. de quatuor corporalibus, videlicet de terra, de abyssu tenebrosa, de aquis, & de cœlo. Per terram autem non possunt intelligi spiritualia, quia prima materia dicta est terra, cum esset informis, quia secundum Augustinum, ut habetur in littera, inter omnia elementa est minus speciosa: angelica natura inter omnia creata est magis speciosa, & formosa, & adeo sunt formosi Angeli, quod etiam sunt ipsæ formæ, nam quilibet Angelus est quædam forma, & quædam substantia separata. Per quodlibet autem aliorum trium potest intelligi angelica natura. Nam per cælum possumus intelligere eam iuxta illud August. 1. super Gen. In principio creauit Deus cælum, idest angelicam naturam.

Rursus per abyssum tenebrosam possumus intelligere etiam spirituale creaturam. Vnde

A Aug. circa principium super Gen. Tenebrosam abyssum intelligimus naturam vitæ spiritualis, nisi conuertatur ad Creatorem, idest non conuertatur ad Creatorem. quo solo modo, suppletur per conuersionem ad Creatorem formari potest, ut non sit abyssus: & illuminari, ut non sit tenebrosa.

Tertio & per aquas, de quibus fit mentio in principio Gen. possumus intelligere Angelos. nam cum dicitur: Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, non potuit firmamentum illud, quod postea vocatum est cælum, diuidere aquas ab aquis, nisi diuideret aquas, quæ sunt super cælum, ab aquis, quæ sunt sub cœlo. nec diuisit alias aquas, quam illas a principio factas. ergo a principio fuerunt factæ aquæ, quæ sunt super cælum, sed per huiusmodi aquas possumus intelligere Angelos, iuxta illud Aug. 12. Confess. Sunt autem aliæ aquæ super hoc firmamentum, credo, immortales, a terrena corruptione separate, laudent nomen tuum, scilicet illi, qui laudant te supercælestes populi Angelorum. Secundum ergo August. per aquas super cælis possumus intelligere supercælestes populos Angelorum.

Angeli a. quis figurati.

Aquæ super cælo, quid.

Aduertendum autem, quod per omnia hæc tria signantur corpora, quia per cælum signatur cælum empyreum, quod est corpus: vel signatur a globo lunari supra, quod est etiam quid corporale. Per abyssum tenebrosam possunt signari illa tria elementa, vel materia illorum trium elementorum, quæ est inter globum lunarem, & terram. Per aquas vero potest signari sequendo communem opinionem Sanctorum tota illa informis materia, quæ erat inter cælum Empyreum, & terram, quæ informis materia secunda die fuit diuisa in tres partes, quia fuit inde factum firmamentum, idest cælum sidereum, quod diuisit inter aquas superiores, idest, crystallinū, & alias aquas, per quas possumus intelligere materiam illam in formem, quæ erat sub firmamento, idest sub cœlo sidereo. Quodlibet ergo illorum trium sub proprio nomine signat aliquod corpus, sed figuratiue signet Angelos. Nec dubitare possumus quod simul cum mundo sint creati Angeli, dicente Scriptura sacra, Ecclesiast. Qui viuunt in æternum creauit omnia simul. Omnia ergo illa quatuor, quæ dicimus cœua, simul creata sunt: videlicet, Natura angelica, Cælum Empyreum, Materia informis, & Tempus.

Angeli simul cum mundo creati. Ecclesi. 18.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendum, quod locus comprehenditur per cœuum, quod vocamus cælum Empyreum. nam cum locus sit vltimum continens, & vltimum cæli Empyreici contineat omnia alia corpora; consequens est, quod locus comprehendatur sub cœlo Empyreo.

Aduertendum ergo, quod quando loquimur de quatuor cœuis, intelligimus quatuor res, quarum vna non continetur sub alia, & vna est diuersa ab alia, nam natura angelica est diuersa a cœlo Empyreo: & cælum Empyreum est quid diuersum ab illa materia informi, quæ ferebatur, & moue-

Vide Tho. Arg. 2. sent. d. 12. q. 1. artic. 1.

A mouebatur per spiritum Domini, & etiam illa materia erat diuersa a suo motu, vnde accipiebatur ratio temporis: & ex his, vt pater, accipiuntur illa quatuor coeuis.

Ad secundum dicendum, quod omnia producta fuerunt simul a principio secundum suas formas substantiales: vt terra habebat suam formam substantialem, sed non apparebat, quia erat inuisibilis, & incompressa: & aqua, & aer habebant suas formas substantiales, sed habebant quandam commixtionem ad inuicem: sicut & nunc aqua, si se immiscuerit aeri facit aerem nebulosum, & turbidum: & sicut habebant elementa suas formas substantiales, sic habebant sua accidentia, prout competebar ea habere pro illo statu, ideo sub nomine materiae informis comprehenduntur accidentia. Sed si quaeratur, quare specialiter firmentio plus de tempore, quam de alijs accidentibus, dicere possumus, quod hoc fecerunt ad elidendum errores Philosophorum ponentium tempus non incepisse, quia secundum eos nunquam fuit instans: quod non fuerit finis praeteriti: & secundum eos nunquam finietur tempus, quia nullum erit instans, quod non sit initium futuri, ideo ponunt Sancti tempus esse vnum de quatuor coeuis, quia tempus incepit in aliquo instanti, ante quod nullum fuit tempus, & finietur in aliquo instanti, post quod nullum erit tempus, quia cessabit motus caeli.

Ad tertium dicendum, quod tempus complementum suum habet ab anima numerante, & cum non erat anima humana numerans, erat anima mundi, id est, Deus, qui sicut ethera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, sic numerabat prius vel posterius, in motu illo primo, per quod complebatur ratio temporis. erant etiam Angeli, qui ista numerare poterant.

Vel possumus dicere, quod scriptura diuina non curat de istis ampullosis verbis Philosophorum, nec de sublimitate sermonis, nec de sapientia verbi, sed de ipsa re tantum. Sufficiebat ergo Sanctis, quod esset tempus secundum quod est in re tantum, ad hoc, quod dicerent tempus esse vnum de quatuor coeuis.

Ad quartum dicendum, quod firmamentum siue celum sidereum non est primum mobile, & tempus non est passio motus firmamenti. Quid autem sit primum mobile, & quomodo tempus, de quo loquimur est passio primi mobilis, in sequenti quaestione patebit. vbi quaeretur:

utrum tempus, quod numeratur de quatuor coeuis, aequiuoce se habeat ad tempus, quod est modo, de quo Philosophi sunt locuti.

ARTIC. II.

*Ant tempus ex quatuor coeuis, & quod nunc est, sint idem.
Conclusio est affirmatiua.*

Aegid. de mensura Ang. q. 2. & 6. Et 1. p. Hexam. cap. 18. & 19. Item 4. Physic. lect. 18. T. c. 130. D. Th. 1. p. q. 66. arti. 4. Alb. Mag. de aet. Aet. & tempore. q. 3. art. 12. Ioan. Grand. 4. Physic. q. 2. 28. Capr. 2. sent. d. 2. q. 2. succ. 4. Physic. Comment. 113.

SECUNDO quaeritur de tempore, quod fuit in primo opere creationis, & quod fuit vnum de quatuor coeuis: Vtrum fuerit vnum cum tempore, quod est modo, vel dicatur aequiuoce per comparisonem ad illud tempus. Et videtur, quod si fuerit idem, sed dicatur aequiuoce, quia tempus, quod est modo, est passio primi motus, vel est passio motus primi mobilis: sed primum mobile non erat tunc distinctum ab alijs mobilibus, vel non erat illud mobile sub propria forma, & per consequens non erat motus eius sub propria forma, vel sub forma, sub qua est modo: ergo nec tempus erat illud idem, quod est modo, sed sumitur tempus aequiuoce ab eo, quod est modo.

Præterea dies, & nox sufficienter diuidunt tempus, sed dies & nox fuerunt facta prima die, quando Deus creauit lucem, & diuisit lucem a tenebris, & lucem appellauit diem, & tenebras noctem, vt habetur Gen. 1. sed mundus fuit factus ante omnem diem, vt habetur in littera, ergo fuit factus ante omne tempus.

Præterea Aug. 12. Confess. ait: Tu Deus ipse Doctor famuli tui Moysis, cum te commemorat fecisse in principio celum, & terram, tacet de temporibus, silet de diebus, per quod innuit Aug. quod mundus fuit factus ante omne tempus, & ante omnem diem: ergo &c.

Præterea videtur, quod tempus fuerit factum quarta die, iuxta illud Gen. 1. Fiant luminaria in firmamento caeli, & diuidant diem a nocte, & sint insigna, & tempora, & dies, & annos. sed hoc fuit quarta die, quia sequitur in littera: Et factum est vespere, & mane dies quartus.

Præterea quod nihil est, fieri non potest: sed tempus nihil est, cum partes temporis nihil sint: partes temporis sunt praeteritum, & futurum: sed praeteritum iam non esse futurum, nondum est, ergo de tempore nihil est. sed de quo nihil est, ipsum quoque nihil est: ergo tempus nihil est. sed quod nihil est, fieri non potest: ergo &c.

Præterea si de tempore est aliquid, non est nihil quod est praesens. sed de tempore nisi est praesens, quia si esset aliquid praesens, quod in praeteritum non transiret, iam non esset tempus, sed aeternitas, vt vult Aug. 11. Confess. De tempore ergo non est

Gen. 1.

Tome 7.

Gen. 1.

est nisi instans, vel non est nisi, quod nunc semper fluit, & curret, iuxta illud Boetij: Nunc stans facit æternitatem, nunc currens facit tempus. Si ergo de tempore non est, nisi nunc, & nunc non est tempus, sed est initium: vel finis temporis, consequens est, quod de tempore nihil sit, & quod ipsum nihil sit: & per consequens, quod fieri non poterit.

IN CONTRARIUM est Aug. de Ciuit. Dei. libr. 11. c. 6. dicens, quod proculdubio non est mudus factus in tempore, sed cum tempore. Et idem eo. libr. c. 7. Factus est cum tempore mundus sed cum non sit, nisi vnum, & idem tempus omnium temporalium, consequens est, quod illud idem tempus, quod est modo, fuerit etiam quando factus est mundus.

Propterea, si non esset illud idem tempus, quod est modo, & cum quo factus est mundus, sicut non sentit illa eadem accidentia, cum materia illa in solui tunc & modo, non esset alia ratio de tempore, quam de alijs accidentibus. ergo sicut accidentia alia non computantur inter cœua, sic nec tempus computari debet: vel si computabitur tempus, debent & alia accidentia computari, sicut rarum, & spiritum, & alia accidentia quæcunque erant, essent ergo, hoc posito, plura, quam quatuor cœua, quod est contra Sancti sum dicta.

R E S O L V T I O.

Tempus in opere creationis primo idem cum nostro esse non dubitamus.

RESPONDEO dicendum, quod aliqui, & magni dixerunt, quod tempus, quod nunc est, incipit secunda die, quando factum fuit firmamentum. Volunt enim, quod motus, super quo fundatur tempus, fuerit factus illa secunda die: sed istud stare non potest, nam motus, super quo fundatur tempus, est motus primus, quia secundum Philosophum motus primus prout est numeratus per prius, & posterius, hoc est tempus. sed ante motum firmamenti, quod fuit secunda die, est dare alium motum, qui fecit vesperam: & mane primæ diei, cum ergo ante primum motum non sit dare alium motum, motus firmamenti non fuit primus motus: & per consequens non fuit ille motus, super quo fundatur tempus, immo tempus incipit ante huiusmodi motum. Hoc idem etiam manifestè patet, quod motus firmamenti non sit primus motus, nam firmamentum est cœlum sidereum, siue est octaua sphaera secundum Philosophos. cum ergo compertum sit octauam sphaeram moueri pluribus motibus, ut patet per Astronomos; consequens est, quod octaua sphaera non sit primum mobile. igitur eius non erit primus motus, & ideo non est motus ille, super quo fundatur tempus. Dicemus enim, quod una sphaera non habet, nisi vnum motum proprium, cum non habeat, nisi vnum motorem. Ex hoc ergo contingit alicui orbi, quod habeat

A plures motus, quia habet aliquem orbem superiorem qui reuoluit eum, & ideo orbis inferiores possunt habere plures motus, quia mouentur motu proprio, & mouentur motu orbis superioris reuoluentis ipsos. sed mobile omnino supremum, cuius motus est motus primus, cum de se non moueatur, nisi vno motu, cum non habeat, nisi vnum motorem, quod est commune omnibus orbibus: quia omnes orbis, quantum est de se, quilibet non habet, nisi vnum motum, & vnum motorem: & cum non habeat aliud mobile superius, quod reuoluat ipsum; consequens est, quod supremum mobile non moueatur, nisi vno motu: & consequens est, quod quicquid mouetur pluribus motibus, non sit supremum mobile. omnino ergo concludit, quod firmamentum, siue cœlum sidereum non sit primum mobile, cum compertum sit ipsum moueri pluribus motibus. motus ergo eius non est motus primus, nec est motus ille, super quo fundatur tempus.

Est ergo alius modus dicendi, quod tempus illud, quod est quartum cœuum, non fundatur super motum firmamenti, quod factum fuit secunda die: nec est idem, quod tempus, quod est modo: sed est idem, quod Aeuum, ita quod ista sunt quatuor cœua, tria videlicet prædicta, & Aeuum, quod sumitur pro tempore, & pro quarto cœuo, sed hoc est contra August. loquentem de factione mundi, prout loquitur alij Sancti, quod mundus factus est cum tempore, & quod in eius conditione factus est mutabilis motus: secundum quem videtur se habere ordo ille primorum dierum: quæ verba habentur ab Aug. 11. de Ciuit. c. 6. loquendo ergo secundum cœm opinionem Sanctorum, cui opinioni alludit August. & conformat se ei in dicto loco; simul cum conditione mundi factus, & conditus est motus mutabilis, ut sexto die perficiantur omnia: & septimo in magno mysterio Dei vacatio commendetur: & ne videatur opinionem suam pertinaciter asserere subdit, quod cuiusmodi sint illi dies, aut per difficile nobis, aut etiam est impossibile cognare. Cum ergo mundus dicatur factus cum tempore, quia factus est cum motu mutabili, & Aeuum repugnet motui, ut patet per Diony. 10. de di. no. dicentem, quod proprietates æui sunt antiquum, & inuariabile, & totum secundum totum metiri, quæ omnia sunt contraria motui, & tempori, ubi semper pars noua succedit veteri, & ubi semper est variatio. quia semper quod est futurum fit præteritum, ubi nunquam totum secundum totum mensuratur. Et si dicatur mensurari totum secundum totum, hoc erit per partes, ut quia quilibet pars mensurat quamlibet partem, ideo ex consequenti totum potest dici mensurare totum. Intentio. n. Dio. est, quod in Aeuo totum mensuret totum, quia non est successio, quod pars succedat parti, sicut est in tempore. ut si aliquod opus durat per totam diem, consequens erit, quod illud opus non fiet simul, sed fiet pars post partem, ut in una parte diei fiat una

Mobile vñ
quo plurib'
motib' me-
ueri possit.

Firmamen-
tum, seu si-
dereum nō
est primum
mobile. q̃a
pluribus mō-
tibus moue-
tur.

D. Thom. 1.
sent d. 12. ar-
tic. 5. ad 1.

Arist. 4. Phy.
T. c. 101.

Æui præter-
itas.

pars operis, & in alia pars, & sic successiue in tota die fieri poterit totum opus. Iste ergo modus dicendi, quod tempus, cum quo factus est mundus, & quod est vnum de quatuor coeuis, sit æuum, stare non potest.

Est ergo tertius modus dicendi, q̄ huiusmodi tempus, de quo loquimur, non est numerus motus primi mobilis, sed sumitur ibi tempus pro quacunque variatione, ita, q̄ quæcunq; variatio incæpit cum mūdo; Dicit poterit, q̄ tale tempus incæpit cum mundo, sed ad esse coæuum, mūdo non sufficit, q̄ incipiat cum mundo, sed debet tātum durare, quantum durat mūdus, & huiusmodi sunt omnia coæua, nam Cælum Empyreum, & Angeli incæperunt simul cum mundo, & durabunt etiam vltra, quā daret mundus. materia illa informis semper erit cum aliqua informitate, licet non cū tanta, sicut fuit in principio mundi. Tēpus etiam, quod est quartum coæuū, cum mundo incæpit, & cum mundo finietur, quia iurauit Angelus, quod post finem mundi non erit amplius tempus. sed nulla alia variatio nisi solus motus cæli durabit, quantum durabit mundus, ergo tempus, quod est quartum coæuū, & quod incæpit cum mundo, & finietur cum mundo, est numerus motus cælestis, & potissimè primi motus cælestis siue primi cæli, & motus, qui est causa omnium aliorum motuum, & per quem sunt, & durant omnes alij motus, qui secū dum Philosophum in principio 7. Physicorum. Est vita in entibus: vnde sicut a corde est vita in omnibus alijs membris, quia per motum cordis mouentur omnia membra; ita & a motu primi mobilis, est quoddam opus vitæ in omnibus alijs mobilibus, quia per illum primum motum mouentur omnia alia mobilia, propter quod positio præfata stare non potest.

Est & quartus modus dicendi, quod illud tēpus, quod incæpit cum mundo, est quædam mutatio facta in principio mundi. vt quia mundus post nihil incæpit esse aliquid, sed secundum Augustinum in factione mundi propriè non fuit ibi nec ante, nec post, nam ante, & post sunt differentie temporis; sed ante mundum nō fuit tempus, & per consequens, nec differentia temporis. nō ergo propriè dicitur, quod res ante fuerunt nihil postea aliquid. Nam cum ante, & post sint differentie temporis, res non fuerunt ante nihil, quia ante nō potuerunt esse, cum non fuerit aliqua differentia temporis; nec post nihil fuerunt res, quia nō est dare aliquod post, cum nullum fuerit ante, quia nulla fuit differentia temporis, nisi quando incæpit esse creatura, per cuius motus oriretur tempus, & differentie temporis. Hæc etiam positio stare non potest, quod dicatur tempus illa variatio, per quam res sunt productæ ex nihilo, quia illa variatio non fuit motus, cū nō fuerit facta in tempore, nec fuerit mutatio, cū mutatio, sit terminus motus, & variationem illam nullus præcesserit motus. Creatio enim, nec est motus, nec mutatio, quia non est terminus motus. Dice-

A mus ergo, quod tempus, quod est vnum de quatuor coeuis, & quod incæpit cum mundo, est illud idem, quod est nūc, & durabit vsque in finem mundi, motus enim primi mobilis, cuius numerus est tempus, incæpit cum mundo, & durabit vsque in finem mundi, propter quod tempus, qd̄ est numerus illius motus, sic incæpit, & sic durabit vsque in finem mundi. sed in fine mūdi, quia cessabit motus cæli, & Sol, & Luna stabunt in habitaculis suis, q̄ non mouebuntur amplius iuxta dictum Prophetæ: ideo tunc in fine mundi finietur motus cælestis, & tempus.

Abacuch. 2.

ARTIC. III.

B *An Primum Mobile ab initio Mūdi moueri cæperit.*
Conclusio est affirmatiua.

Aegid. 4. Physic. Lect. 22. vbi declaratur quomodo substantia primi Mob. diuersa ratione Mobile sit, & Instant.

ERTIO quæritur: Vtrum primum mobile incæpit statim moueri in ipsa factione mundi, vt sicut incæpit tempus in primo instanti, in quo factus fuit mūdus: ita incæpit motus, qui est primus simul cum ipso tempore. Et vtrum iste modus ponendi cōcordet Scripturæ sacre, & rationi. Et videtur, q̄ non concordet Scripturæ sacre, secundum q̄ iacet in littera. In illo enim primo instanti, in quo incæpit mundus, non erat distinctum primum mobile ab alijs mobilibus. ergo non poterat habere se per modum distinctum ab alijs mobilibus.

Præterea non solum ex parte mobilium, sed etiam ex parte motorum videtur hoc nō potuisse fieri. Nam in ipso primo instanti creationis mundi non erant Angeli boni distincti à malis. cum ergo motores appropriati cælorum sint Angeli boni confirmati in gratia, quia hoc non fuit in primo instanti creationis mundi, non potuit tunc primum mobile moueri, quia nullū habebat motorem appropriatum.

IN CONTRARIUM est, quod dicebat in principali quæstione, q̄ primus motus, & tempus incæperunt cum modo simul.

RESOLVTIO.

Motus primus primi mobilis, & tempus, simul incæperunt.

RESPONDEO dicendum, q̄ omino ratio nabile est dicere, quod primus motus, & tempus incæperunt simul cum mundo: ita, quod in illo instanti, in quo factus fuit mundus, incæpit primus

Apo. 10.

T. 6. 1.

D. Tho. 1. senten.

Tps quartū coæuum, & qd̄ est nūc idem sunt.

mus motus, & tēpus. In illo enim instanti, sicut nihil fuit de tempore, sed solum initium temporis: sic nihil fuit de motu, sed solum initium motus: & hoc non obstante, dicere possumus, q̄ tēpus, & motus incēperunt simul cum mundo, quia tempus, & instans, non est plus, quā tempus tantum: sicut linea, & punctus non est plus, quā linea tantum. nam si sint duæ lineæ æquales, & vna diuidatur in multas partes, alia remanēte idiuisa, & coapretur: linea sic diuisa sup̄ linea continua tantum erit sicut alia: plura tamen erūt puncta in actu in linea diuisa, quā in continua. nam cum linea continuetur per puncta in potentia, si diuidatur huiusmodi linea, vnus punctus in potentia fiet duo puncta in actu, non tamen propter huiusmodi applicationem punctorum linea diuisa erit maior seipsa continua. quia punctus in nullo augmentat lineam, nec superficies in nullo augmētat corpus. quia, vt dicebamus supra, superficies vltima corporis continentis est locus corporis contenti: & si recederet locatum, cū huiusmodi superficie, vel cum suo loco; non esset maius seipso sine huiusmodi loco. quod totum contingit ex eodem, quia punctus non augmentat lineam, & superficies non augmentat corpus: sic nec instans augmentat tempus, quia non plus est instans, & tempus, quā tempus tātum. Hæc autem diximus, ad quietandum intellectum, quia si in illo instanti, in quo factus fuit motus, nihil fuit de motu, nihil fuit de tempore; cogitaret forte aliquis, q̄ non simul cum mundo incēpissent motus, & tempus, ideo diximus, quod tēpus, & instans non est plus, quā tempus. Quare posuimus exēplum de duabus lineis equalibus, posita vna super aliam, quo posito cogemur dicere, quod in ipsa diuisione in linea continua vnus punctus in potentia respondebit duobus punctis in actu; & si volumus vnū adaptare ad aliud, oportebit dicere, quod in linea continua pars lineæ cum puncto in potentia respondebit in linea diuisa parti lineæ cum puncto in actu. & quia in continuo non est nisi vnus punctus in potentia, vbi in re diuisa sunt duo in actu; Cogemur ponere, quod alij parti lineæ diuisæ cum puncto in actu respondeat in continuo sola linea sine omni puncto. quod non esset si punctus augmentaret lineam, vel si instans augmentaret tempus.

Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, q̄ in illo instanti, in quo factus fuit mundus, primum mobile incēpit rotari, & moueri. Quo posito, substantia primi mobilis fuit quid mobile respectu motus: & fuit instans respectu temporis: & vt mobile currens fecit motum, ita instans currens fecit tempus: & quia in illo instanti, in quo factus fuit mūdus, fuit factum primum mobile; licet non appareat distinctum ab alijs, in illo etiam instanti incēpit primus motus, & tempus, quæ sunt vna res, aliter, & aliter considerata: sicut vna, & eadem substantia primi mobilis, est mobile, & instans aliter, & aliter accepta.

A Hæc quidem positio concordat Scripturæ sacræ: verbis Sanctorum; & rationi. Scripturæ quidem sacræ, quod ante, quā fiat mentio de temporibus, & de diebus in illo instāti, in quo Deus creauit Cælum, & terram; dicitur, quod Spiritus Domini ferebatur super aquas, quod non vetificatur in se, quod ipse spiritus ferretur, sed in suo effectu. quia ipse aquæ, quæ erant ibi, ferebatur, & mouebantur, & circulariter rotabantur. Imaginabimur ergo, quod sicut modo primum mobile mouetur, & secum circumuoluit omnes sphæras cœlestes, & sphæram ignis, & sphæram aeris, excepto aere, qui clauditur inter montes terræ. qui propter dictos montes impeditur, vt non circumuoluatur, & rotetur, vt declarari habet in libro elementorum, si dicemus, & tunc, quod statim factō mundo, tota huiusmodi materia incēpit volui, & rotari, & tota vocata est aqua. quia sicut aquæ sunt labiles, ita tota ista materia erat mobilis, & labilis, & super huiusmodi aquas ferebatur spiritus Domini, quia faciebat istas aquas ferri, & moueri.

B Si ergo quæretur, cuius erat iste motus: dicemus, quod erat proprius primi mobilis, sed erat aliorum tanquam circumuolutorum per primum mobile: Dices vltius, quod primum mobile non erat tunc distinctum ab alijs. Respondebimus, quod sic accidebat tunc de huiusmodi motu respectu primi mobilis, & aliorum mobilium, sicut accideret nunc de cane eunte cum duobus hominibus. Quādiu enim illi duo homines irent simul; nesciretur, cuius esset ille canis: sed quando diuiderēt se, statim sciretur, cuius esset, quia canis remaneret cum suo Domino: sic & in proposito: quando totum sic confusum, & aliquāter indistinctum ab ipso principio, incēpit volui ab oriente in occidens, nesciebatur vtrum ille motus esset proprius toti illi materiæ sic motæ, vel esset proprius alicui parti. sed statim cum fuit factum firmamentum, ille motus remansit proprius primo mobili, vel remansit proprius aquis illis, quæ sunt super firmamentum, id est, cælum aqueum, quod est primum mobile. Firmamentum vero, quod est cælum sidereum, cum incēpit habere alium motum contrarium ei, qui est ab oriente in occidens, apparuit, quod ille motus primus primi mobilis proprius erat, non autem erat proprius firmamenti, nec aliorum mobilium: sed erraticorum, tāquam circumuolutorum per primum mobile. Sicut ergo canis pergens cum duobus est Domini sui, & non alterius, licet non appareat ante, quā se diuidant: sic ille motus, qui incēpit cum mundo, erat proprius primo mobili: licet non appareret ante, quā diuideretur firmamentum ab ipso, & haberet motum contrarium huic motui, qui fuit secunda die.

C Ista positio concordat verbis Sanctorum. Sic enim, vt supra dicebatur, dicit August. quod cum tempore est factus mūdus; & quod in conditio-

nec eius, i. quando conditus fuit mundus: factus est motus mutabilis. quod non potest intelligi, nisi de primo motu. Ista etiam positio concordat rationi, quia sic ponendo non æquiuocatur in tempore, sed est illud idem tempus, quod fuit prius. nec dicamus quid importetur nomine temporis, ut quidam dixerunt, quod nomine temporis importatur eum: vel, ut quidam dixerunt, quod nomine temporis non importatur numerus primi motus, sed aliqua alia variatio: vel, ut in scriptis communibus inuenitur, quod nomine temporis importatur illa nouitas, secundum quam res post nihil incepserunt esse aliquid: non ergo oportet recurrere ad tot inuolutiones: ad quot existimationes capit: quia, ut patet per habita, saluare possumus Scripturam sacrā, & verba Sanctorum, quod simul cum mundo incepit primus motus, qui est proprius primi mobilis, & incepit tempus propriæ sumptū, quod est numerus primi motus.

Ex hac autem positione vitamus multa inconuenientia. Ut non ponamus aliquem alium motum præcedere primum motum: nec ponamus aliquem alium motum non causatum per primum motum. Sed dices: Cum tempus, & motus incepserint cum mundo: quare non ponuntur quinque; videlicet præfata tria, & tempus, & motus? Dicemus, quod tempus, vel est idem cum motu, vel addit aliquid supra motum tanquam aliud coeum. prout verò includit, & addit supra motum: non oportebat etiam hoc ponere, quia ponendo hoc modo tempus, ponimus & motum: cum tempus sit numerus motus, & addit supra motum numerationē, & ex hoc includit in se motum.

RESP. AD ARG. ART. III.

ARGUMENTA autem in contrariū non est difficile soluere. Nam cum dicitur, quod primum mobile à principio erat indistinctum ab alijs. Dicemus, quod, ut patet per habita, illa indistinctio non faciebat, quod motus, qui incepit cum mundo, non esset proprius primi mobilis: sed faciebat latere cuius erat proprius ille motus. quia si nos fuissetus tunc facti in principio mundi: motus, qui fuit factus tunc, habuisset mobile proprium, sed latuisset nos, quod fuisset illud suum mobile proprium: sicut canis pergens cum duobus habet suum dominum proprium: licet lateat alios, quis sit eius dominus proprius.

Ad secundum dicendum, quod certum est, quod ille motus, qui incepit cum mundo, non fuit factus per Angelos, nec per motores appropriatos, sed per spiritum Domini, qui ferebatur super aquas. Dicemus enim, quod sicut in alijs, ut in productione animalium, quæ nascuntur per propagationem, siue per generationem prima animalia fuerunt immediatè producta à

A Deo, quia primus equus, & prima equa non nisi à Deo fieri potuerunt: unde talia fuerunt à Deo inchoata, sed postea fuerunt per secunda agentia continuata. sic motus, qui incepit cum mundo, fuit à Deo inchoatus, sed postea per secunda agentia, idest per Angelos siue per motores appropriatos fuit continuatus. Si enim ante, quàm peccassent Angeli, fuisset aliqui deputati ad mouendum orbem, & ad regendum vniuersum, illi fuissent certi de sua beatitudine, & alij sine culpa fuissent dubij, quod fuisset inconueniens. Primo ergo fuit diuisa lux à tenebris, & fuerunt aliqui Angeli auersi, & facti tenebræ: & alij alij conuersi, & facti lux: & postea de illis, qui erant facti lux, fuerunt aliqui deputati ad regimen vniuersi, & ad mouendum cælos, sicut diuinæ placuit voluntati, & hoc tunc, quādo dictæ voluntati placuit.

B Aduertendum autem, quod diximus, quod prima animalia, quæ sunt per generationem, & propagationem fuerunt immediatè facta à Deo, quia ea, quæ sunt per putrefactionem, etiam prima potuerunt per alia agentia fieri.

Restat ergo soluere argumenta Articuli secundi.

RESP. AD ARG. ART. II.

AD primum ergo cum dicitur, quod primum mobile tunc non erat distinctum ab alijs mobilibus: patet responsio per prædicta. quia illa indistinctio faciebat solum ad latentiam, non ad non existentiam. non enim faciebat, quod motus ille, qui incepit cum mundo, non esset proprius primi mobilis, sed solum hoc agebat, quod lateret: vel, quod non sic clare appareret, quod esset eius proprius.

Ad secundum dicendum, quod accidit tempori, quod diuidatur per diem, & noctem. tempus enim per se comparatur ad motum: ita, quod non potest esse motus sine tempore: nec tempus sine motu: loquendo de tempore prout est quid reale: vel loquendo de tempore non prout numerat, sed prout est aptum natum numerare motum, vel esse numerus motus. nam illa est diffinitio temporis, quod est numerus motus. Diffinitiones autem magis accipimus secundum aptitudinem, quàm secundum actum, ut si diffiniatur homo, quod est animal gressibile, bipes, si curreret, qui est bipes: non propter hoc perderet diffinitionem illam secundum Porphyrium. quia id, ad quod aptum natum est semper, dicitur. sic & tempus, & si non sit anima hominis, nec anima cæli, quæ numeret: semper de se est tempus natum, ut sit numerus motus. Per se ergo tempus comparatur ad motum. quod autem distinguitur per diem, & noctem, accidit tempori.

Ad tertium dicendum, quod in creatione mundi Aegid. super ij. Sent. B b b di

Exemplum
de cane pul
chrum.

Motus pri
mus non ab
Angelis, sed
à Deo.

di secundum Aug. Scriptura sacra tacet de temporibus: sicut de diebus, & ex hoc datur intelligi, quod mundus fuit factus ante omnia tempora, & ante omnes dies; Dici debet, quod illud ante non excludit simul. Sic enim fuit factio mundi ante omne tempus, quod etiam fuit simul cum tempore. fuit namque factio mundi ante omne tempus, quia fuit factus in instanti, quod fuit initium temporis: & ut patet, sicut punctus est principium lineæ, quod est simul cum linea, quod in nullo augmentat lineam: sic illud instans, in quo fuit factus mundus, fuit initium temporis, quod poterat dici simul cum tempore, quia in nullo augmentabat tempus.

Ad quartum dicendum, quod tempus, simpliciter loquendo, non incepit quarta die, sed incepit cum prima factione mundi. sunt tamen quedam distinctiones temporum: prout nos distinguimus tempora diuidendo diem à nocte, & diuidendo tempus in signa, tempora, annos, & dies, quæ omnia sumuntur secundum motum Solis, ut infra patebit. Tempus ergo per se comparatur ad motum primi mobilis, qui incepit simul cum mundo: sed per comparisonem ad nos, qui per motum Solis diuidimus diem à nocte, & accipimus 12. menses iuxta 12. signa, & distinguimus differa tempora in eodem anno, & computamus vnum annum post alium: accipienda sunt illa verba Gen. q̄ facta sunt luminaria cœli, ut possemus per ea, ista distinguere. sed de his omnibus fortè plenius infra tractabitur.

Ad quintum cum dicitur, quod tempus non est, quia partes eius non sunt: & quod non est, fieri non potest. Dici debet, quod istud argumentum non arguit tempus non esse, sed petit sibi quandam difficultatem solui: videlicet cum præteritum, & futurum, quæ sunt partes temporis, non sint, quia præteritum iam non est: futurum nondum est: videtur ergo ex hoc, quod & ipsum tempus non sit. Responderi potest per differentiam permanentium, & successiuorum. nam esse permanentium est in similitudine partium. nam tunc sunt permanentia, quando partes eorum sunt simul, ut tunc est domus, quæ est de genere permanentium: quando sunt simul, & sunt coniunctæ, & sunt perfectæ omnes partes domus: sed successiua habent esse non in similitudine, sed in ordine partium: & tunc est motus, quando vna pars motus ordinatur ad aliam partem: & tunc est tempus, quando vna pars temporis ordinatur ad aliam partem. Ordo autem motus conseruatur in mobili, ut quandiu fluit mobile, per cuius fluxum motus factus ordinatur ad fiendum, & continuatur ad ipsum, tam diu durat motus. sic in ipso instanti reseruatur ordo temporis, & sicut ex fluxu mobilis causatur motus, sic ex fluxu instantis causatur tempus. mobile namque fluens causat motum, & instans siue nunc currens causat tempus: & sic

A per mobile fluens ordinatur motus factus ad fiendum, & continuatur ad ipsum. sicut ergo sufficit ad hoc, quod sit motus, quod sit mobile fluens: ita sufficit ad hoc, quod sit tempus, quod sit instans currens. Ex hoc autem patet mirabilis differentia permanentium ad successiua, ut permanentia incipiunt esse, cum facta sunt: ut tunc incipit esse domus, cum facta est tota domus, & completæ sunt omnes partes domus. sed successiua e contrario non incipiunt esse, cum completa sunt, sed tunc desinunt esse cum perfecta sunt. ut quando completus est motus, & peractæ sunt omnes partes motus, tunc desinit esse dies. & quando completus est annus, & peractæ sunt omnes partes anni: tunc desinit esse ille annus. Vnde Aug. dans differentiam inter annos Dei, qui semper stant, & annos nostros qui semper transeunt: per consequens dat differentiam inter æternitatem, quæ est anni Dei: & tempus, quod est anni nostri. 11. Confes. dicit: Isti autem anni nostri omnes erunt, cum omnes non erunt, id est cum finiti erunt, nulli erunt. tunc enim homo complebit annos suos, cum mortuus erit, & non habebit aliquid vltius de annis suis.

B Ad sextum dicendum, cum dicitur, quod de tempore non est nisi præsens, & illud præsens non est nisi instans, & instans non est tempus, ergo nihil est de tempore, & nihil est tempus; Dici debet, quod quàmuis instans non sit tempus; est tamen ordo temporis, vel est illud, in quo reseruatur ordo temporis. & quia successiuorum esse, ut diximus, est in ordine partium: sufficit ad esse temporis, quod sit instans fluens, in quo reseruatur ordo temporis, ut ordo temporis, id est ordo præteriti ad futurum, & per cuius fluxum continuatur præteritum cum futuro.

C Argumenta autem in contrarium gratia conclusionis concedantur.

A R T I C. III.

An opus creationis fuerit in tempore factum.

Conclusio est affirmatiua.

Aegid. 1. p. Hen. cap. 21. D. Th. 1. p. q. 46. ar. 3. Et Quod, 5. ar. 1. Item Opusc. 9. q. 100.

VARTO quæritur de opere creationis per comparisonem ad tempus. Vtrum illud opus fuerit factum in tempore, & quomodo se habuerit ad ipsum. Videtur autem, quod illud opus non fuerit factum in tempore, quia, ut patet per habita, factum fuit ante omne tempus:

Anni Dei, & horum, quod differant.

pus : ergo nullo modo fuit factum in tempore. Dato ergo , quòd possemus aliquo modo concedere, quòd opus creationis fuerit factum cum tempore, & quòd tempus fuerit coeuum ei, vt patet ex quaestione praecedenti: nullo tamen modo, vt videtur, possumus concedere, quòd fuerit factum in tempore.

Lib. 4. Phys.
tex. c. 117.
Continetia
tpe, quid.

Præterea, secundum Philosophum : Illud fit in tempore, quod continetur à tempore, & illud continetur à tempore, quod praecedit, & sequitur tempus. hoc ergo posito, quòd tempus praecessisset opus creationis. sed ante tempus creationis non fuit aliqua creatura: fuisset ergo tempus ante omnem creaturam, & per consequens tempus nō esset creatura, quia fuisset ante seipsum : & quod magis inconueniens est, cum tempus sit accidens : fuisset accidens ante subiectum. Et qd vltterius inconueniens est: cum tempus sit de genere successiuorum: esset successuum absq; eo, quòd aliquid succederet: vel, quod idem est: esset motus absque eo, quòd aliquid moueretur.

Lib. 4. Phys.
tex. c. 117.

Præterea secundum eundem Philosophum omnia, quæ sunt in tempore, patiuntur aliquid à tempore, quia tabescunt, vel senescunt in tempore. si ergo opus creationis fuisset factum in tempore: fuisset aliquid à tempore passum, & haberet aliquem ordinem ad tempus: tanquam ad id, qd aliquid fecisset in eo, sed opus creationis est effectus solius Dei, & nihil aliud est, quod aliquid efficiat in ipso, & non habet ordinem nisi ad solum Deum: quare tale opus in tempore fieri non potest.

Esse in, &
cum temp.
quid.

Lib. 4. Phys.
t. c. 116.

Præterea, secundum eundem Philosophum. Sicut non idem est esse in loco, & esse cum loco, sic non est idem esse cum tempore, & esse in tempore. Nam si quicquid est cum loco esset in loco, quodlibet esset in quolibet, & cælum esset in grano milij. Nam cum granum milij possit esse locus alicuius, & cum cælum sit quando est granum milij, siue quando est huiusmodi locus, si idem esset esse cum loco, & esse in loco: cælum esset in grano milij. dato ergo, quòd mundus sit factus cum tempore: non oportet, quòd sit factus in tempore.

Tex. c. 116.

Præterea hoc idem patet non solum prout tempus comparatur ad locum, sed etiam prout comparatur ad motum, vt patet ex eodem Philosopho in 4. quia non est idem esse cum motu, & esse in motu: omnia enim sunt cum motu. Ipse enim Deus est cum motu, quia est quando est motus: non propter hoc est in motu, nec est quid mobile: ergo à simili: ea, quæ sunt cum tempore, vel quæ sunt facta cum tempore, non oportet, quòd sint in tempore.

IN CONTRARIUM est, quia omne temporale est in tempore: omnis creatura est qd temporale: ergo omnis creatura est in tempore, & facta in tempore.

Mutatio
ois mors
quædam.

Præterea, secundum Augustinum 1. de Trin. omnis mutatio nonnulla mors est, cum ergo solus Deus habeat immortalitatem secundum Apostolum: omnis alia creatura est aliquo mo-

do mutabilis præter Deum. sed omne mutabile mensuratur tempore, & est in tempore, & est factum cum tempore. ergo omnis creatura mensuratur tempore, est in tempore, & est facta cum tempore.

RESOLVTIO.

Opus creationis rerum in tempore factum fuit, secundum se: sed ad errores remouendos, cum tempore. Idq; ex sacrosancta Scriptura constat. Nec tamen cogitandum est, Deum ab eterno Mundum facere non potuisse, vt Theologis placet, quamuis motum ab eterno fuisse, rationes vllæ necessariò non concludant.

RESPONDEO dicendum, quòd mensura certificat nos de mensuratis, & certificari non possumus de rebus: nisi, secundum quòd sunt in actu, quia actus est, qui distinguit, & ex hoc actus, qui nobis res notificat, & qui de rebus nos certificat, & cum non sint nisi duo actus in rebus: vel est motus, qui est actus entis in potentia: prout est in potentia, vel est actio mobilis, vt est mobilis, vt patet ex libro Physicorum, & esse quid est actus entis in actu, vt est in actu non erunt nisi duæ mensuræ: in entibus vna, quæ mensurabit motum, & hoc est tempus: & alia, quæ mensurabit esse, & hoc est æternitas siue æuum, vnde Dion. 10. de diuin. nom. ait, quòd scriptura Sacra vocat tempus, quod est in generatione, & corruptione, & variatione. i. quòd mensurat motum, & vocat æuum. quod magis propriè mensurat existentia. Vnde ait, quòd propriè existentia æuo, supple mensurantur, & quæ sunt in generatione, idest in motu mensurantur tempore. Hoc idem dixit Proclus in de elementatione Theologica, propositione 54. q. omnis æternitas mensura est æternorum, & omne tempus temporalium, & hæ duæ mensuræ sunt solum in entibus vitæ, & motus. Concordat ergo Proclus cum Dionysio, quòd non sunt nisi duæ mensuræ in entibus: æternitas, & tempus. Aeternitas enim mensurat vitam, idest mensurat viuere: vel, quod idem est, mensurat esse, quia viuere viuentibus est esse secundum Philosophum, & tempus mensurat motum, cum ergo non sint nisi duo actus: motus, qui est actus entis in potentia, vt est in potentia: & esse, quod est actus entis in actu, vt est in actu: non erunt nisi duæ mensuræ in entibus: videlicet tempus, quod mensurat motum, vel mensurat actum entis in potentia, vt est quid tale, & æternitas, quæ mensurat esse, vel mensurat actum entis in actu, vt est in actu. Hoc idem concordat cum verbis Philosophi, qui vult, quòd actus, & potentia sufficienter diuidant ens, vel ergo mensurabit ens in potentia, secundum quòd huiusmodi, & tunc mensurabit illud Aegid. super ij. Sent. Bbb 2 erit

Lib. 7 Met.
t. c. 49. Vide
Theore. 2.
Zimar. qui
hæc proposi-
tionē decla-
rat. Eius tñ
expositio
damnatur,
ab Archang-
elo in Tra-
ctatu d. prin-
cipio iadiu-
dicationis.

Lib. 3. t. c. 9.

Arist. 2. de
ala. t. c. 37.

Lib. 3. Phys.
t. c. 3. lib. 5.
Met. t. c. 14.

erit tempus, vel mensurabit ens in actu, secundum quod huiusmodi, & tunc mensura illa erit æternitas, siue æuum.

*Mensuræ duæ
non omnia
eodem modo
recipiuntur.
præ d. 2. q.
art. 4. & de
mens. Ang.
q. 1.*

Aduertendum tamen, quod licet non sint nisi duæ mensuræ in entibus: tempus, & æuum: tamen non omnia eodem modo istas duas mensuras participant, vel ad istas duas mensuras æqualiter se habent. quia quædam sunt æterna simpliciter: quædam quantum ad aliquid sunt temporalia, & quantum ad aliquid æterna. Vnde Proclus de elementatione Theologica ait: Omne, quod hac quidem æternale: hac autem temporale est ens, & generatio simul, id est omne tale quantum ad aliquid est æternum, & mensuratur æternitate, & quantum ad aliquid est generabile, id est temporale, & mensuratur tempore. Si verò aliquis dubitaret, & non crederet dictis nostris, quod non sunt, nisi duæ mensuræ in entibus: æternitas, & tempus: patefaciemus propositum nostrum dicentes, quod omnis mensura habet suum nunc: vel ergo illud nunc est stans, & tunc facit æternitatem, vel non est stans, sed fluens, & currens, & tunc facit tempus, iuxta illud Boetij: Nunc currens facit tempus, nunc stans facit æternitatem. Itaque cum non sit dare medium inter stans, & non stans: non est dare tertiam mensuram aliam à tempore, & æternitate. His duobus declaratis: videlicet, quod non sunt: nisi duæ mensuræ in entibus: tempus, & æternitas: & quod his duabus mensuris non omnia pariter mensurantur. quia aliqua mensurantur simpliciter æternitate, & huiusmodi est solus Deus: aliqua simpliciter tempore, vt generabilia, & corruptibilia: aliqua mensurantur vtroque, & sunt ens, & generatio simul: statim patet solutio ad quæsitam, quia cum solus Deus sit simpliciter æternus, & omnis creatura sit aliquo modo temporalis, & omne temporale sit factum in tempore: consequens est, quod totus mundus sit factus in tempore. Sed huic veritati dicta Augustini 11. de Ciuitate Dei, obuiare videntur dicentis non esse mundum in tempore, sed cum tempore. quare, vt pateat quomodo veritatem habeat tentetia Augustini, & quomodo, quod diximus; narrabimus conditiones æternitatis: per cuius oppositum sumantur conditiones temporis: ex quibus apparere poterit quomodo mundus sit factus in tempore, & quomodo cum tempore, vel quomodo mensuretur tempore. Propter quod sciendum, quod Dion. 10. de diu. nom. narrat tres proprietates æui, id est, æternitatis dicens, quod proprietas æui est antiquum inuariabile, & totum secundum totum metiri, & per oppositum proprietates temporis erunt nouum variabile, & partem secundum partem metiri.

*Tomo 1.
cap. 6. & 7.*

*Æui, siue
æternitatis
tres condi-
tiones. id est
supra d. 2. q.
art. 4.*

Ex his apparere potest, quod licet nihil sit simpliciter æternum, nisi Deus, & licet æternitas dicatur mensurare esse, & tempus motum: tamen motus, qui per se respicit tempus, sequendo viam Philosophorum potest dici æternus, & potest mensurari æternitate. quia potest aliquid

A participare de æternitate, & ipsum esse, quod per se dicitur respicere æternitatem potest mensurari tempore, quia esse omnium generabilium, & corruptibilium mensuratur tempore, & est quid temporale. motus autem cæli secundum Philosophos est æternus, & mensuratur æternitate: & si dicatur, opinionem Philosophorum falsam esse, quia cælum factum est à Deo, & motus eius incipit in tempore: dicemus, sic esse secundum veritatem: dicente hoc Scriptura sacra, cuius est maior auctoritas, quam totius humani ingenij perspicacitas, sed licet sic fuerit in veritate, quod motus cæli incipit in tempore, vel cum tempore: inter Theologos tamen est opinio, quod Deus ipsum potuit facere ab æterno. Nos autem nunquam vidimus aliquod argumentum: quod de necessitate cogeret, quod motus non potuerit esse ab æterno. Non videtur enim contra rationem causati, quod effectus sit coæuus suæ causæ: & si causa est æterna, quod causatum non possit esse æternum, iuxta illud Augusti. Si ab æterno fuisset pes in puluere: ab æterno fuisset vestigium pedis in puluere, quod factum à pede nemo dubitaret. Dimissa tamen opinione Philosophorum adhærendo Scripturæ factæ: dicemus, aliqua creata æterna, quia ignis inferni dicitur æternus, iuxta illud: Ite maledicti in ignem æternum. & sicut ignis damnatorum dicitur æternus: ita vermis eorum, id est remorsus conscientiarum poterit dici æternus, iuxta illud Esa. Ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non morietur. Portæ etiam inferni dicuntur æternales, iuxta illud: Eiecinini portæ æternales. Vita etiam Beatorum dicitur æterna, quia non finitur. Et mors damnatorum dicitur æterna, quia non morietur. possunt ergo aliqua creaturæ dici æternæ, quia participant aliquid de conditionibus æternitatis, & ista est sententia Diony. lib. & cap. præallegatis.

*Auctoritas
sacrae Scri-
pturæ: quæ
ta sit, idem
supra in Pro-
logo. & d.
12. q. 1. art. 1.*

*Exemplum
de pede in
puluere. id est
supra d. 2. q.
1. art. 5.*

** Creaturæ
quædam eter-
næ.*

Esa. 66.

Isa. 23.

Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, quod æternitas mensurat esse non quodcumque, sed esse, quod est non existeret. Si ergo sit esse non existeret, id est, non stabiliter, cuiusmodi est generatiuum: non mensurabitur æternitate, sed tempore, cum tale esse sit quid mobile, vel mutabile. Inquantum ergo aliquid participat esse existeret: in tantum mensuratur æternitate: & inquantum deficit: in tantum deficit ab æternitate. & quia solus Deus simpliciter, & per omnem modum habet esse existeret, solus Deus mensuratur æternitate simpliciter: & quia nostrum esse ad diuinum esse comparatum, magis est non esse, quam esse, iuxta illud Esa. Omnes gentes coram eo existimate sunt, quasi non sint, sicut omnia deficiunt ab æternitate. Et si dicantur aliqua mensurati æternitate: hoc non erit æternitate simpliciter, sed participaliter. Sicut ergo esse potest participare conditiones temporis, & mensurari tempore, sic motus, vel aliqua creaturæ mobiles, & variabiles possunt participare aliquas conditiones æternitatis, & possunt dici æternæ.

Esa. 40.

Mundus ve-
rius in ipe,
quàm cum
tempore se-
cundum se.

Tome I.

Infans oē
apud Philo-
sophum est
futuri ini-
tium, & prę-
teriti finis.

secundum Philosophum non omnia sunt facta, sed multa sunt coeterna Deo. secundum veritatem autem tempus non præcessit omnia facta, nisi forte loquamur de tempore imaginato: non de tempore secundum veritatem.

Ad tertium dicendum, quod illa factio fuit in instanti temporis, iuxta illud: In principio creauit Deus, id est in principio temporis secundum vnum modum exponendi August. Dicemus ergo, quod illa factio, qua fecit Deus primores, aut refertur ad Deum: aut ad res factas, si refertur ad Deum facientem, sicut Deus non indiget loco, sed simul cum locatis fecit locum, sic non indiget materia, sed simul creando res materiales concreauit cum eis materiam: sic etiam non indiget tempore, sed simul creando temporalia concreauit cum eis tempus, & subiecit temporalia ipsi tempori, vel subiecit ea variationi temporis: & similiter res creatæ fuerunt subiectæ tempori, & fuerunt factæ in tempore: sic ipsa factio, per quam res fuerunt primo factæ, incepit esse in principio temporis, ut suo modo comparatur illa factio ad principium temporis, sicut res factæ comparantur ad tempus. Ideo argumentum non est contra nos: immo pro nobis. quia si illa factio fuit in principio temporis, consequens est, quod res temporales per illam factionem productæ, fuerunt factæ in tempore, ut ex hoc ipse mundus ratione suarum partium temporalium fuerit factus cum tempore, & in tempore. ratione autem suarum partium non temporalium, secundum quod huiusmodi: factus fuit mundus cum tempore, sed non in tempore.

Esse in loco, & cum loco idem: in tpe, & cum tpe non idem.

Ad quartum dicendum, quod esse cum loco, & in loco est idem: & non est idem cum esse cum tempore, & in tempore. Quantum enim ad res locatas, vel ad res, quæ respiciunt locum: aliquo modo est idem esse cum loco, & habere respectum ad locum: ita, quod de omni re, quæ per se respicit locum, si est cum loco, & habet per se respectum ad locum, eo modo est apta nata respicere locum: sic etiam de tempore quantum ad res temporales, & multo magis omnia, quæ sunt cum tempore, sunt in tempore. Quantum autem ad res non temporales possunt aliqua esse cum tempore, quæ tamen non sunt facta in tempore, nec sunt in tempore, ut æterna fuerunt facta cum tempore, quia fuerunt coeterna tempori, non tamen fuerunt facta in tempore, quia per se loquendo non mensurantur tempore: nec sunt in tempore, loquendo de tempore, ut nunc loquimur, quod est numerus primi motus. Quicquid ergo sit de loco, & de tempore: tamen claro clarius est quantum ad res temporales, quia omnia talia, quæ fuerunt facta cum tempore, fuerunt facta in tempore, quia fuerunt mensurata à tempore, & falsa sub tempore.

Loci ad locata, & tps ad tpalia comparatio diuersa.

Ad id vero, quod dicitur, quod si quæcunque sunt facta cum loco, essent in loco, quodlibet esset in quolibet loco, & cælum esset in grano milij. quia est, quando est granum milij; Dici debet, quod non est simile de locatis compara-

sis ad locum, & de temporalibus comparatis ad tempus, quia omnia locata non comparantur per se ad vnum, & eundem locum, sed omnia temporalia comparantur ad vnum, & idem tempus. Item omnia locata non solum non comparantur ad vnum, & eundem locum, sed non eodem modo comparantur ad locum, quia locata hoc modo comparantur ad locum prout comparantur ad motum localem. Non omnia autem mouentur eodem modo localiter, nam aliqua mouentur localiter, quia mouentur ad locum: ut graua, & leuia: aliqua, quia mouentur circa locum, ut supercælestia: sed omnia temporalia, quare eodem modo comparantur ad tempus, quia nulla talia sunt cum tempore, quæ non sint in tempore, & non subiaceant tempori, & non alterentur à tempore, & etiam omnia talia continentur à tempore: non, quod oporteat ea præcessisse tempus, sed continentur à tempore, sicut alterata ab alterante, & mota à mouente.

Ad dictum autem Philosophi comparatis res ad locum, & ad tempus, & dicentis: sicut non est idem esse cum loco, & in loco, sic non est idem esse in tempore, & cum tempore; Dici debet, quod Philosophus solum vult excludere res non temporales, quæ non sunt apte natæ mensurari tempore, quia talia sic sunt cum tempore, quia sunt quando est tempus. quæ tamen, secundum quod huiusmodi, non sunt in tempore.

Ad quintum dicendum, quod res immobiles ita sunt cum motu, quia sunt quando est motus. quæ tamen non sunt in motu, quia sunt immobiles. sed res mobiles quamdiu sunt cum motu, dicuntur esse in motu, quia sunt subiectæ motui: dato, quod non moueantur, quia tempus non solum mensurat motum, sed etiam quietem: & non solum subijciuntur tempori, & motui cælesti mobilia, ut actu mouentur: sed etiam, ut quiescunt. ut patet ex quarto, quia quies non est quarumcunque rerum non motarum, loquendo de quiete, ut nunc loquimur, quæ opponit motui: sed rerum non motarum, quæ sunt apte natæ ad moueri. Omnia autem talia siue moueantur siue quiescant, semper sunt subiecta motui cælesti, & tempori: nec possunt talia esse cum tempore, quin sint in tempore, & nisi sint subiecta tempori: nec possunt esse cum motu, nisi sint in motu: & nisi sint subiecta motui.

Dub. Lateralis.

Mundus in tempore factus quomodo dicatur.

V L T E R I V S autē circa hoc quæritur: Quomodo essendi, in, accipitur mundum esse factum in tempore.

Esse in, octo modis ex Arist. libr. 4. Phys. 1. 23. Vñ versus. Insūt Pars. Totū, spēs, Genus, & Calor igni, Rex in regno Res in fine, locūq; locatū. Am morius tñ in ntepre dic. c. d. his, q̄ sunt, pōit i mo- dos, Esse in.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ cum Philosophus in 4. Physicorum. assignet multos modos essendi, in; Mundū esse factū in tpe reduce ad illū modū essēdi, in, sicut ea, q̄ sunt Græcorum, sunt in Rege eorum: & sicut omnino motus, idest res mota est in mouente, & per consequens sicut alteratum est in alterante, hoc enim modo ea, quæ sunt Græcorum sunt in Rege Græcorum: & omnia, quæ sunt in quocūque regno, sunt in rege illius regni, quia Rex de omnibus eis facit voluntatem suam, & omnibus eis vitur, & reducit ea ad modum suum, sic Mundus quantum ad temporalia est factus in tempore, quia omnia temporalia reducuntur ad modum temporis, ut suis spatijs transeant, sicut transit tempus, & omnia sunt in tempore, sicut res motæ in mouente, sicut res alteratæ in alterante, quia omnia alterantur a tempore. Omnia tabescunt, & senescunt tempore, & per consequens omnia corrumpuntur a tempore, quia idem est ire ad senium, & ad corruptionem, & ideo benedictum est, quod male nos mensurat tempus, quia mensurando nos, facit nos senescere, & ire ad corruptionem.

A R T I C. V.

*An mūdus in die factus dici possit.
Conclusio est problematica.*

Aegid. in 1. p. Hex. c. 11. D. Bonau. d. 12. art. 2. quæstio. 2. Ric. d. 12. q. 7.

Gen. 1.

Q V I N T O quæritur de opere creationis per comparisonem ad dies. Quæritur enim: Vtrum sicut mundus sit factus in tempore, sic possit dici factus in die. Et videt, quod sic, quia Gen. 1.

dicatur. Istę sunt generationes cęli, & terrę, quando creatę sūt in die, quo fecit Deus cęlum, & terram, & omne virgultum agri. Si ergo in die fecit Deus cęlum, & terram; ergo in die creatus est mundus, quia nomine cęli, & terrę intelligitur totus mundus, & omnia, quæ sunt in mundo.

Præterea probauimus mundum esse factum in tempore, ergo multo magis possumus dicere ipsum esse factum in die, cum Scriptura sacra, q̄ facit mentionē de factione mūdi, non dicat ipsum

A esse factum in tempore, sed dicat ipsum esse factum in die, vt patet per auctoritatem propositam.

Præterea dicitur Ecclesi. 18. Qui viuit in æternum creauit omnia simul. si ergo omnia creata sunt simul, in ipsa prima factione mundi fuerunt creata luminaria mundi, quibus motis in ipsa factione mundi inceptit esse dies, ergo mundus fuit factus in die.

I N C O N T R A R I V M est, quia dies fuit facta cum factione lucis, vt patet ex Gen. quia Deus faciendo lucem diuisit lucem a tenebris, & appellauit lucem diem, & tenebras noctem. cum ergo fuerit factus mundus ante lucem, mundus fuit factus ante omnem diem, ergo non est factus in die sed ante diem.

B Præterea magister in littera loquens de factione mundi ait, q̄ in principio creauit Deus cęlū idest Angelos & terram. i. materiam illam informem, & subdit q̄ hoc fuit ante omne diem: non ergo factus est mundus in die, sed ante diem.

R E S O L V T I O.

Mundus quamuis in tempore, non tamen in die, vel cum die, si huiusmodi locutio referatur ad vnam primi mobilis reuolutionem. factus est enim ante omnem diem. Si autem ad quandam morulam referatur; aliquo modo verum esse affirmamus.

R E S P O N D E O quod creatio lucis, cuius à creatione inceptit dies, secundum omnem modū dicendi fuit valde modicum spatium post creationem mundi, sic enim Sācti omnes communiter sentiunt, q̄ Angeli fuerunt creati cum mundo, & post valde modicam morulam aliqui ex eis fuerunt auersi, & facti tenebrę, & alij conuersi, & facti lux. Et cum dixit Deus: Fiat lux, & facta est lux, & cum subditur: Vidit Deus lucem, quod esset bona, & diuisit lucem a tenebris, exponitur cōmuniter, quod tunc fuerunt diuisi boni Angeli a malis, & quia valde fuit modica morula inter factionem Diaboli, & eius casum. quia Diabolus quasi statim factus in Superbiam erectus cecidit, valde fuit modica morula inter creationem mundi, cum quo fuit factus Diabolus, & alij angeli, & factionem lucis, & diuisionem a tenebris, per quod intelligitur distinctio malorum angelorū a bonis. Vnde in Euāgelio non dicitur de Diabolo, quod in veritate non fuit, sed quod in veritate non stetit. In quadam enim veritate innocentie fuit factus, sed in illa veritate nō stetit, quia quasi statim factus ab illa veritate innocentie cecidit. Vnde ipse Lucifer, & ipse Diabolus dictus signaculum similitudinis propter suam excellentiam, iuxta illud Ezechi. 28. Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore in delicijs Paradisi fuisti. Diabolus ergo fuit in delicijs Paradisi, quia creatus fuit in quibuldā delicijs innocentie: vel secundum q̄ eldām in quibuldā delicijs gratiæ, non gratiæ consummate, idest gloriæ, quia ab illa non potuisset cadere, sed grauius iniiciat,

Mundus aū lucē exiguū spatio creatus.

Ioan. 8.

Ezech. 28.

initiatæ, a qua per superbiam cecidit, & electus fuit de Paradiso, idest de cælo Empyreo, in quo creatus fuerat. factus ergo tenebræ per peccatū diuisus fuit a luce, i. a bonis Angelis, quia illi conuerſi ad Deum facti sunt lux, & remanserunt in cælo Empyreo, ubi facti fuerunt. Diabolus autem cum omnibus sibi adhærentibus de illo cælo cecidit, ubi creatus fuit. Viſo quod valde fuit modica morula inter creationem mundi, & factionem lucis, qd patet per id, quod signabat illa lux facta diuisa a tenebris, quia signabat Angelos bonos diuisos a malis, quod fuit quasi statim post creationem mundi, & post creationem ipsorum volumus loqui de modis accipiendi diem, vt posſimus soluere quæſtionem propositam, quomodo posſimus ſaluare mundum factum cum die, idest in die, & factum ante omnem diem.

Dies tri-
plex.

Sciendum ergo, quod dies vno modo accipitur pro latione lucis super terram, vt illa lux, quæ facit diem, quando fertur super terram nostram habitabilem dicitur eſſe dies, & sic secundum communem opinionem Sanctorum mundus nō fuit factus in die, nec cum die, quia non fuit factus cum illa luce, sed fuit factus ante diem communem, quia fuit factus ante lucem, alio modo accipitur dies pro vna reuolutione totius primi mobilis, vnde nos distinguimus inter diem artificialem, quæ est latio Solis super terram, & diem naturalem, quæ continet diem, & noctem, & continet vnā completam reuolutionem primi mobilis.

Posſumus autem & tertio modo accipere diē, quamuis de hoc soli Astronomi distinguant: vt sit dies vna completa reuolutio primi mobilis, & tantum plus, quantum Sol iuit motu cōtrario in illa die. Verbi gratia, si tota reuolueretur ad vnā partem, & formica super rotam iret ad aliam, motus rotæ de puncto ad punctum, & tantū plus quantum formica contraiuit per suum motum, computaretur pro vna reuolutione. Sic etiam in proposito primum mobile mouetur ab oriente in occidens. Sole cōtrario ab occidente in oriēs. vocatur ergo vna dies reuolutio primi mobilis de puncto ad punctum, & tantum plus, quāntum contraiuit Sol: nec faciamus vim, quod diem declaramus per motū solis, quia lux illa, quæ fecit primos tres dies, cum Sol factus fuerit secundū Sanctos 4. die, fungebatur vice solis. vnde pro eodem accipimus diem factum motu illius lucis, vel motu solis, immo communiter creditur, qd de illa luce fuit factus Sol.

Dies tres añ
solis crea-
tionē quo
intelligan-
tur.

Dies primi
quatuor cre-
ationis mo-
do Astrono-
mico decla-
rantur.

His itaque prælibatis, dicamus, quod omnis alia dies a prima die habuit vnā reuolutionem completam primi mobilis, & aliquid amplius. Nam secunda die fuit factum firmamentū, idest cælum sidereum secundum communem modū exponendi, quod statim factum incēpit moueri motu cōtrario a primo mobili. Fuit ergo illa secunda dies reuolutio primi mobilis de puncto ad punctum, & tantum plus, quantum illa lux mota fuerat in cōtrarium motui firmamenti. Tertia dies fuit tanta sicut secunda fuit: sed quar-

Ata dies sequendo communem opinionem Sanctorum fuit maior, quam secunda, & tertia, quia illa die fuit factus Sol, & alij Planete, & etia alia sidera. ex hoc etiam fuerunt facti deferens Sol, & alij deferentes aliorum planetarū, & illa quarta dies creata fuit per motum Solis, & fuit illa dies 4. reuolutio primi mobilis de puncto ad pūctum, & tantum plus, quantum motu firmamenti cōtra motus est Sol, & in hoc cōæquata est illa dies diei secundæ, & tertiæ. sed adhuc illa dies quarta fuit maior quā secunda, & tertia, quod non solum fuit tantum plus, quantum motu firmamenti contraiuit Sol, sed etiam quantum motu sui deferentis contraiuit. Reuertamur ergo ad propositum, quia non intendimus, cum ista sint Astronomica, in his multū immorari, sed ex his verbis habere volumus: quod omnis alia dies a prima die fuit vnā cōpleta reuolutio primi mobilis, & aliquid amplius.

BQuod ergo prima dies fuerit exclusa ab oībus alijs diebus, & nihil habuerit amplius nisi vnā completam reuolutionem primi mobilis, non videtur conueniens. ergo posſumus ei dare aliqd aliud amplius, sicut damus omnibus alijs diebus, vt sicut habet idem nomen cum alijs diebus, quia vocata est prima dies, sicut, & alij dies, ita habeat aliquid aliud amplius, quā vnā reuolutionem, sicut habuerunt omnes alij sequētes dies. quod non discordabit a ratione. In prima enim die non erat factum firmamentum, vt dicebamus, illam diem eſſe vnā completam reuolutionem primi mobilis, & tantam plus: sicut lux illa contraiuerat motui firmamenti. Si ergo volumus primæ diei dare aliquid plus, quā vnā completam reuolutionem primi mobilis, non poterimus ei dare aliud nisi illam modicam morulam, quæ fuit inter creationem mūdi, & casum Diaboli: vel quæ fuit inter creationem mundi, & conuersionem bonorum angelorum, quæ signata est nomine lucis spiritalis, & quæ facta fuit tunc, quando facta fuit lux corporalis. Secundū hoc ergo prima dies fuit vna completa reuolutio primi mobilis, & tantum plus, quantum contraiuit illud primum mobile vsque ad factionē lucis, secundum quem modum accipiendi diem incēpit cum tempore. Nam cum primum mobile statim factum incēpit moueri, & ex hoc statim incēpit eſſe tempus, & factus est mundus cum tempore, & in tempore, eo modo, quo locuti sumus, sic etiam secundum hunc modum accipiendi diem statim incēpit eſſe dies, & fuit factus mundus cum die, & in die, sicut fuit factus cum tempore, & in tempore.

DCum ergo quæritur: Vtrum cum die vel ante diem fuerit factus mundus; Dicemus, quod si accipiat dies, quod incipiat a factione lucis vsque ad reditum eiusdem lucis ad eundem punctū secundum modū: & non continet nisi vnā completam reuolutionem primi mobilis; Mundus non fuit factus nec in die, nec cum die, sed ante omnem diem. Sed si volumus illi diei primæ dare aliquid plus, quā vnā completam reuol-

Mūdos quō
in die, & añ
diem factus.

reuo-

revolutionem primi mobilis sicut damus omnibus alijs diebus: & pro illo plus volumus sibi dare illam modicam morulam, per quam factio mundi præcessit factionem lucis, secundum quem modum accipiendi diem, dies incepit simul cum tempore: sicut locuti sumus de factione mundi, cum tempore: & in tempore; ita loqui possumus de huiusmodi factione cum die, & in die, ut est per habita declaratum.

Argumenta autem procedebant suis vijs. Nam probantia mundum esse factum ante omnem diem, pater quomodo sunt intelligenda. Probantia vero mundum esse factum in die, aliquam difficultatem habent: sed illa difficultas pertinet ad sequentes distinctiones, ubi agetur de distinctione dierum. Nam cum dicamus mundum esse distinctum, & ornatum in sex diebus Gen. 1. per replicationem, loquendo de creatione celi, & terræ, quod dicitur factum ante omnem diem: & productione virgulti, quod dicitur esse factum tertia die: & Scriptura illa dicat hoc totum esse factum in illa die: & tamen per sex dies dicatur mundus distinctus, & ornatus, quia in Ecclesiastico videtur haberi, quod omnia fuerunt simul facta: dicamus, quod omnia ista in sequentibus plenius clara fient.

QVÆSTIO III.

De Materia informi.

DEINDE quæritur de materia illa informi, quæ fuit concreta illis rebus informibus. Circa quam quærentur quatuor. Primo enim quæritur de ipsa materia, ut comparatur ad actum: Vtrum de se importet aliquem actum. Secundo quæritur de materia per comparationem ad suam potentiam: Vtrum sit idem, quod sua potentia. Tertio de materia per comparationem ad corpora super cælestia: Vtrum materia in eis sit pura potentia. Quarto quæretur de materia per comparationem ad suam unitatem: Vtrum sit vna materia omnium habentium eam.

ARTIC. I.

An materia prima ex se dicat aliquem actum.

Conclusio est negativa.

Aegid. Quol. 2. q. 12. & 13. D. Tho. 1. p. q. 66. artic. 1. & 2. D. Bonau. dist. 12. artic. 1. q. 2. & 2. Henr. quol. 1. q. 10. Biel. dist. 12. q. 1. Bacch. dist. 12. q. 1. Tho. Arg. d. 12. q. 1. art. 1.

AD primum sic procedetur: videtur, quod materia de se dicat aliquem actum. Nam nihil potest collocari sub ente, & nihil potest dici ens, nisi sit aliquid in actu: sed materia de se est ens, quia de se est substantia, cum substantia dicatur

A tripliciter: Materia, Forma, & Compositum, cum igitur substantia dicatur ens potissime, quia omnia alia sunt entia per substantiam, materia quæ de se est substantia, de se erit ens, & de se erit quid in actu.

Præterea materia dicitur fundamentum naturæ, ut patet in Metaphysic. sed fundamentum videtur aliquid dicere in actu, ergo &c.

Præterea inter esse, & non esse non est mediū, quia tunc esset medium inter affirmationem, & negationem. Nam contradictoria sunt illa opposita, secundum quæ non est medium. materia ergo, vel reponetur sub esse, quæ est vna pars contradictionis, & tunc erit aliquid in actu: vel reponetur sub non esse, & tunc erit nihil.

IN CONTRARIUM est Commentator in de substantia orbis, volens, quod essentialiter sit materiæ esse quid in potentia: ergo essentialiter erit ei non esse aliquid in actu.

Præterea actus est, qui distinguit. ubi ergo nulla erit distinctio ibi nullus erit actus: sed in fundamento naturæ, id est in materia, nihil est distinctum, ut dicitur in Meta. ergo nihil erit ibi in actu.

Præterea si materia de se esset aliquid in actu, de se haberet aliquod esse. sed cum esse sit a forma, ut vult Boetius in lib. de Trinit. si materia haberet de se aliquod esse, materia haberet de se aliquam formam, vel esset aliqua forma. quod omnes negant.

RESOLVTIO.

C Materia est formarum receptaculum, & ad eas in potentia esse dicitur. Ex se enim aliquam actualitatem non dicit, sed omnis actus priuationem.

RESPONDEO dicendum, quod oportet nos dicere materiam esse de se, quoddam receptaculum formarum, & esse in potentia ad recipiendum formas sensibiles. Vnde Commentator super 3. de anima, comparat intellectum nostrum respectu formarum intelligibilium ad materiam: respectu formarum sensibilibus, ad formam. & quia omne recipiens oportet esse denudatum a natura recepti, oportet intellectum nostrum esse denudatum ab omnibus formis intelligibilibus, propter quod in sui primordio intellectus noster est sicut tabula rasa in qua nihil est pictum. & sicut intellectus noster est denudatus ab omnibus formis intelligibilibus, ut possit omnes huiusmodi formas recipere, sic materia de se est nudata ab omnibus formis sensibilibus, ut possit omnes tales formas recipere, sicut & pupilla de se est abscolor, & est de se denudata ab omnibus speciebus colorum, ut possit omnes illas species recipere.

Ex his ergo forte moti quidam moderni temporis dixerunt in scriptis suis materiam, ut recipit

lib. 1. Meta. Tex. 17 & 7 Met. c. 3.

De hoc aut. sequenti.

Metaph. 7. Tex. 49.

Materia de se quid.

2. de anima, cō. 67. & 3. lib. com. 4.

3. de anima 14.

2. de anima 71

Metaph. 7.
Tex. co. 27.
7. Metaph.
Tex. 69.

pit formas, de se dicere aliquid in actu. Verum est secundum ipsos, quod oportet recipi ens esse denudatum a natura recepti, & ex hoc materia nihil est in actu, loquendo de actu rerum, quas recipit. Et ideo Philosophus in Metaphysic. vult, quod in fundamento naturæ non est aliquid distinctum, & quod materia existimatur non habere quantitatem, nec qualitatem, nec omnino aliquid: verum est, dicunt isti de his, quæ generantur in ipsa. Vnde aiunt, quod Philosophus non negat illud principium, idest materiam carere actualitate, nisi loquendo de actualitate rerum, quæ recipiuntur in ipsa. Addunt etiam, quod Avicenna hoc idem sentit, quia in 2. suo Metaph. dicit, quod si forma esset per se causa materiæ, destrueretur materia ad destructionem illius. Et addit, quod propter formam succedentem, haberet esse alia materia, ex quibus verbis habere volunt, quod esse materiæ non sit ex sola forma. quo posito, videtur, quod de se materia habeat aliquod esse, & de se sit aliquid in actu. Si ergo negatur ab ea omnis actus: hoc est respectu actualitatis rerum, quas recipit, non respectu actualitatis simpliciter.

Ad roborandum autem hanc opinionem, valent exempla posita de pupilla, & intellectu. Nam pupilla aliquam actualitatem habet, sed non habet actualitatem alicuius coloris, cum recipiat omnes colores, sic & intellectus noster aliquam actualitatem habet, cum sit quædam perfectio animæ, sed non habet actualitatem alicuius speciei intelligibilis, cum sit aptus natus omnes tales species recipere. Sic forte videretur alicui de materia, quod de se actualitatem aliquam habeat: sed illa actualitas est alia ab actualitate cuiuscunque formæ sensibilis, cum materia de se sit apta nata omnes tales formas recipere. Sed ista opinio tendit in errorem primorum Philosophantium, ponentium materiam de se esse aliquid in actu. Nam si materia de se esset aliquid in actu, cum materia sit quædam substantia, tunc esset quædam substantia in actu, & per consequens esset corpus. quia omnis substantia in actu, loquendo de substantijs naturalibus, vel est corpus, vel forma aliqua corporalis, materia autem de se non est forma corporalis, vel sensibilis, cum omnes tales formas de se recipiat, & ab omnibus talibus formis substantiam ipsam esse oporteat denudatam, quare si ipsa esset de substantia aliqua in actu, de se esset aliquid corpus, & iste fuit error priorum Philosophantium ponentium materiam esse aliquid elementorum, ut esse aerem, vel aquam, vel aliud elementum, vel esse aliquid corpus medium inter elementa. Omnes enim primi Philosophantes non valentes intelligere materiam esse puram potentiam, & ex hoc ponentes eam esse aliquid in actu, cogeantur dicere materiam esse aliquid corpus, ex quo corpore fiebat alia. Quam opinionem reprobans Philosophus in Metaphysica sua ait, quod fuit modus erro-

ris eorum, idest primorum Philosophantium, qui posuerunt materiam elementum corporum, idest de numero corporum, non corpus, idest non posuerunt materiam elementum non corporum, idest de numero non corporum, & posuerunt eam esse corpus, & posuerunt eam de numero corporum, idest non posuerunt eam non corpus. Melius enim dixissent dicendo eam non corpus, quam corpus, quod totum contingit ex ratione actualitatis, quia corpus de se dicit actualitatem aliquam, materia vero nullam. Vnde Commenta. dicit eam mediam inter ens, & nihil. Nam cum sit pura potentia, differt a nihilo, & differt ab ente, quia non est aliquid in actu. materia enim non est ens, quia ens dicit aliquid in actu, non ergo materia debet dici ens, nisi cum additione, ut dicatur ens in potentia. Vnde August. 11. Confess. ait, quod hæc, idest materia non est animus, non non corpus, non species animi, non species corporis. Vult ergo quod materia non sit aliquid, sed sit unde facta sunt aliqua, & idem in eodem dicit, quod materia non est color, non figura: non species, non corpus, non substantia: tamen, ut ait, non est omnino nihil, sed est quædam informitas, sine nulla specie, & sine nullo actu. Nam secundum Philosophum in secundo de anima species, forma actus, & enelechia idem dicunt, quod est sine omni specie, & sine omni actu.

Exemplum vero, quod posuimus de intellectu, si bene videamus mentem Commentatoris, arguit nostrum propositum, non oppositum. Vult enim, quod intellectus se habet respectu formarum intelligibilium, sicut materia respectu formarum sensibilium, cum ergo intellectus noster fiat quid in actu in genere intelligibilium per species intelligibiles, & materia fiat quid in actu in genere entium per species sensibiles, concluditur, quod intellectus noster sit potentia pura in genere intelligibilium: & materia sit in potentia in entium, sed esse potentiam puram in genere intelligibilium, non est esse potentiam puram simpliciter, quia potest quid esse actu ens, & non esse actu aliquid intelligibile, sic & pupilla est potentia pura in genere colorum, sed non est pura potentia simpliciter. Est enim de se aliquid in actu, sed non est de se aliquid actu quod sit de genere colorum. Sed materia de se est potentia pura in genere entium, quod enim de se est tale est potentia pura simpliciter, quia quod est pura potentia in genere entium non habebit aliquem actum, qui sit de genere entium, si ergo ponatur habere aliquem actum, ille actus non erit de genere entium, erit ergo de genere nihilotum.

His itaque prælibatis, volumus aliqua dicere de materia, ut magis possimus cognoscere naturam & conditionem ipsius. dicuntur in Scriptura sacra quinque, quæ secundum August. 12. Confess. omnia possint adaptari ad ipsam materiam

Materia prima est mediū inter ens in actu, & nihil simpliciter ex Averro. 1. Physic. com. 70.

Tex. c. 24.

Materia natura per se minima sacra scriptura.

informem sic enim dicitur in Gen. q̄ in p̄ncipio creauit Deus cēlum, & terram. terra autē erat inanis, & vacua, vel quod habet alia littera erat inuisibilis, & incomposita, & tenebrę erant super faciē abyssi. Omissō ergo cēlo Empyreo, de quo loquitur Scriptura cum dicit: In principio creauit Deus cēlū, & terrā; quia per illud cēlū nō proprie potest significari materia prima, quia illud cēlum est oīno supremum: materia oīno infima. Secundo quia illud cēlum non potest sufficīter īuestigari p̄ rōnes humanas, vt patuit circa principium huius Secundi. Tertio quia illud cēlum non mouetur motu ad formam, quia nec alij cēli sunt sic mobiles. Quarto quia illud cēlū non mouetur motu ad vbi. si ergo p̄ infirmitatē īuestigamus naturam materię, si per rationes humanas aliquas coniecturas accipimus de conditionibus materię: si per transmutationem ad forinā cognoscit̄ natura materię; iuxta illud Cōmenta. in pluribus locis, transmutatio fecit scire materiam, actio formam: & si per motum ad vbi arguimus esse materiam, iuxta illud 2. Meta. oportet imaginari materiam in te mota, idest in re, quę mouetur; cēlum Empyreum habet materiam partem sui, sicut & alia corpora, tamen quę conditiones eius sunt multum semotā a conditionibus materię, vt est per habitam manifestum, non est aptum natum, vt per ipsum cognoscatur, vel quod nomine ipsius detur intelligi materia. sed omnia alia quinque, quę nominamus, dant intelligere materiam, & infirmitatem eius. Vnde Augustinus hoc exponens 12. Confess. ait: Terra autem inuisibilis erat & incomposita, & tenebrę erant super faciem abyssi. Quibus verbis, vt subdit, insinuat̄ infirmitas, vt gradatim excipiātur, qui omnimodam speciei priuationem, nec tamen ad nihil peruentionem cogitare non possunt. Sic ergo debemus secūdm̄ Augustinū, per terram inuisibilem, incompositam, tenebrosam, & abyssum, cogitare materiam infra omnem actum, & supra nihil, vt gradatim per tot infirmitatum nomina excipiantur, id est excludantur ex nostris rationibus, & efficaciter item reprobentur illi, qui cogitare non possunt materiā cum omnimoda priuatione speciei, absque eo, quod perueniatur ad nihil. Est ergo diligenter notandum, q̄ intelligendo materiam, debemus cogitare omnimodam speciei, idest formę, actus priuationem; tamen non debemus ire ad nihili peruentionem. Concordat ergo Commentator cum Augustino, quando dicit materiam esse medium inter ens, & nihil, cum & pręfata verba August. hoc idem sonare videātur. Omnia ergo illa quinque verba Scripturę sacrę secundum Augustinum, videlicet quod terra erat inuisibilis, & incōposita, & tenebrę erant super abyssum referenda sunt ad materiam, & ad infirmitatem eius. materia ergo secundum se, & secundum suam infirmitatem. Primo est terra. Secunda est inuisibilis. Tertio est incomposita. Quarto

A est tenebrosa. Quinto est abyssus. & quas quinque cōditiones sic adaptabimus: quia quod sit terra, idest quod sit quid infimum, competit materię secundum se. Alię autem quatuor conditiones competit materię, vt comparatur ad formam. Et ideo primo diximus, quod materia prima est terra, postea alię quatuor conditiones. quia prius est illud, quod competit alicui, secundum se, quā sint ea, quę competūt ei: vt comparatur ad aliud. Quęlibet enim res siue sit potentia, siue actus, siue sit potentia pura, siue actus purus: siue sit potentia mixta siue actus mixtus; primo considerari debet per ea, quę competit ei secundum se: & postea per ea, quę competit ei, vt comparatur ad alia. Et ideo materia informis primo dicta est terra ratione infirmitatis, quia ipsa secūdm̄ se est infima omnibus alijs, iuxta illud Aug. 12. Confess. Tu enim fecisti cēlum, & terram: duo quędā: vnum prope te: alterū, prope nihil: vnū, quo superior tu es; alterum, quo nihil inferius esset. Intendit ergo Aug. q̄ per cēlum intelligatur angelica natura, per terram materia omnino informis. Deus ergo faciendo cēlum, & terram, scilicet faciendo angelicam naturam, & materiam omnino informem, fecit duo quędā: vnū, quo nihil esset superius, nisi solus Deus; aliud, quo nihil esset inferius, & istud est materia omnino informis, vt solum nihil possit esse infra ipsam. Si ergo vis descendere infra materiam, oportet te ponere pedē in nihilo, si vis ascendere supra omnem angelicam naturam, oportet te extendere manum ad Deum. inter hęc ergo duo extrema: Deum, & nihil, facta sunt illa duo alia, quę dicta sunt.

C Viso, quomodo primum de illis quinque nominibus, videlicet terra, quę post cēlum nominata est, competit materię secundum se, volumus ostendere, quomodo alia quatuor cōpetunt materię, vt comparatur ad formam, eo modo, & eo ordine, quo nominata sunt: & non eo modo, nec eo ordine, sed omnino contrario, quo nominata sunt. Sic enim illa quatuor sunt, vel dicuntur de materia. Primo, quod est inuisibilis. Secundo q̄ est incōposita. Tertio, q̄ est tenebrosa. Quarto q̄ est abyssus. Sciendum ergo, q̄ res habent duplicē ordinem: vnum, vt comparantur ad nos: alium secundum se. Quem duplicem ordinem Philosophus vnum appellat ordinem doctrinę, & alium ordinem rerum, ideo dicit in 1. Metaphys. quod oportet ordinem esse cōtrarium ei, qui est a principio quęstionum, & a principio doctrinę: per effectus incipimus cognoscere causas. effectus ergo secundum nos, & secundum cognitionem nostram pręcedūt suas causas: vnde Philosophi ex hoc admirati, vt quia videbant mirabiles effectus, incēperunt Philosophari, idest īuestigare causas. prius ergo sunt admirati cognoscēdo effectus, & postea sunt effecti Philosophi cognoscendo causas. & licet iste ordo sit secūdm̄ nos, & sit a principio quęstionum, quando primo incipimus

Materia cur primo dicatur terra.

Ordo rerū & doctrinę.

Cap 2. circa finem. 1. de anima T. c. 3.

In eodem loco citato

Suprad. 2. q. 2. art. 2.

Meta. 3. 12. 4. Physic. 39.

Tera. 12.

Yomo 1. Esp. 12.

Immo excipiat̄, idest ad materię intelligētē paulatim deducantur.

Cōm. cum Aug. cōcordat.

Materia ter.

mus res, & dubitare de rebus; postea debet esse ordo contrarius isti ordini, qui est a principio quæstionum. quia in principio per effectum cognoscimus causam, postea iam docti effecti debemus per causas considerare effectus. Ostēso duplicem esse ordinem: vnum secundum nos, & alium secundum res. Dicemus quod illa quatuor nomina adaptata ad materiam omnino informem eo ordine, quo ponit Scriptura, sunt secundum nos. omnino vero ordine contrario sunt secundum rem, & ideo diximus, quod illa quatuor eodem modo, & eodem ordine competunt, quo nominata sunt, & non eo modo, nec eo ordine, sed omnino contrario cōpetunt, quo nominata sunt. Nec materia comparata ad formam eo modo cognoscitur a nobis, sicut habet ordinem, secundum quem loquitur Scriptura sacra. Secundum rem vero habet ordinem contrarium. Nam scriptura sacra ad hoc inspirata est sanctis hominibus, ut nos tanquam paruuli ducamur per ipsam, ideo eo modo loquitur, qui magis congruit nobis, & per quem lumus magis apti nati doceri. Ex hoc ergo Scriptura sacra materiam, ut comparatur ad formam, Primo dicit eam esse inuisibilem: Secundo incompositam: Tertio tenebrosam: Quarto abyssum. Ad cuius evidentiam sciendum, quod materia est inuisibilis per carentiam formæ accidentalis: Est incōposita per carentiam formæ substantialis: Est tenebrosa per priuationem: Et denique est abyssus per aptitudinem ad recipiendum omnem formam. Materia ergo secundum se prius intelligitur abyssus, idest intelligitur quædam res apta ad recipiendum formas, sicut abyssus, & quæ est apta nata ad recipiendum imagines omnium formarum. Postea intelligitur tenebrosa, quia intelligitur carere his formis, quas est apta nata recipere. Tertio intelligitur incōposita, quia intelligitur non vnita formæ substantiali. Nam forma substantialis facit primam compositionem cum materia, forma enim substantialis intelligitur primo aduenire rei simplici, idest materiæ. Sed forma accidentalis intelligitur aduenire rei iam compositæ. Et ideo in principio sex principiorum Auctor ille volens diffinire formam accidentalem, dicit: Forma est compositioni cōtingens. forma enim accidentalis est contingens, idest adueniens rei iam compositæ ex materia, & ex forma substantiali, iuxta illud 1. Physicorum: Materia subiecta cum forma, est causa omnium accidentium, quæ sunt in ea.

Ille ergo erit ordo, si cōsideremus ipsam rem, idest ipsam materiā, put realiter cōparatur ad formā, quia prius debet intelligi, quod sit abyssus, & habeat aptitudinem ad recipiendas formas.

Secundo, quod sit tenebrosa, idest quod de se careat omni forma, cum aptitudo ponat in diffinitione priuationis, rationabiliter præcedit ipsam.

Tertio, quod sit incomposita, idest quod sit non cōiuncta formæ substantiali

A Quarto quod sit inuisibilis, idest quod sit non cōiuncta formæ accidentali, quia materia efficitur visibilis, & sensibilis, non per formam substantialem, quæ solo intellectu capitur: sed per formas accidentales, quibus visui, & alijs sensibus subternitur. prælibatus ergo ordo est, considerandō rem, quæ est materia, ut ordine reali comparatur ad formā. Sed secundum nos primo percipimus accidentia, postea percipimus formam substantialem, iuxta illud 1. de anima: Accidentia conferunt magnā partem ad cognoscendum, quod quid est. Cognita autem primò forma accidentali, & secundò substantiali, postea cognoscimus ipsam materiam, de qua primò cognoscimus, quod de se non est forma, sed carens forma, & ex hoc de se est tenebra. Et postquam cognoscimus, quod de se est tenebra, & carens forma, possumus cognoscere, quod licet de se sit carens forma, & sit tenebra, est tamen apta nata ad recipiendas formas: & est abyssus. Hoc ergo ordine per comparationem ad nos, illis quatuor vocabulis Scriptura sacra nominat materiam, ut nobis se coaptando possumus doceri per ipsam: sed per comparationem ad rem est econuerso. Claro ergo clarius patet veritas quæstionis, quod materia de se nullum actum importat, immo est secundum se pura priuatio, & carentia omnis actus.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendum, quod materia est substantia, quia substantia dicitur tripliciter secundum Boetium super prædicamenta: videlicet materia, forma, & compositum. & ait ibidē, quod relictis extremis, agamus de medio. Substantia ergo, quæ est genus, & quæ est prædicamentum, quantum ad illas res materiales non dicit materiam tantum, nec formam tantum, sed dicit rem compositam ex materia & forma sub ratione vniuersali, & generali. Cum ergo dicitur, quod materia est substantia; ergo est ens in actu; dici debet, quod si materia esset substantia composita ex actu, & potentia, vel esset ipse actus, qui est forma; de se diceret ens in actu. sed est substantia, quæ de se est potentia tantum.

Ad formam autem arguendi, quod omnia alia sunt entia per substantiam; dici debet verum esse per substantiam compositam, quia materia subiecta cum forma, idest ipsum, compositum est causa omnium accidentium, & omnium aliorum quæ sunt in ea.

D Ad secundum dicendū, quod materia dicitur fundamentum, quia est fundamentum naturæ, idest actionis naturalis. Nam actio artificialis non inducit nisi formas accidentales. Omnes enim formas artificiales, ut vult Cōmen. in lib. 12. sunt accidentia. sed natura, vel actio naturalis inducit etiam ipsam formam substantialem, cui immediate subijcit ipsa materia, quæ secundum se est pura potentia, iuxta illud Philosophi de generatione: Est autē hyle maxime subiectū proprium generationis, & corruptionis. Fundamentum er-

Tex. c. 11.

Materia quod dicitur fundamentum naturæ.

Commen. 12. Met.

lib. 1. c. 14
2. Phys. t. c.
13. 2. de anima
Tex. c. 9.

Scriptura sacra cōiuncta.

Forma diffinita a G. l. b. b. est forma accidentalis.

Tex. c. 10.